

بازخوانی شرح حال نویسی علامه مرعشی

سید رضا باقریان موحد

چکیده

زندگی‌نامه نویسی، یکی از مهمترین انواع ادبی است که از دیرباز تاکنون مورد توجه همگان بوده و هست. سابقه نگارش زندگی‌نامه به روزگاری می‌رسد که انسان به فکر ثبت و نگهداری گوشه‌هایی از زندگی خود یا دیگران افتاد. نخستین کسی که به زندگی‌نامه نویسی اسلامی پرداخت، عبیدالله پسر ابراهیم ابورافع با کتاب «تسمیة من شهد مع امیر المؤمنین الجمل و الصفین و النهروان من الصحابة» بوده است. وی در این کتاب، فهرستی از یاران حضرت علی (ع) را که در جنگ همراه وی بودند فراهم آورده است. از آن پس بسیاری از پژوهندگان و زندگی‌نامه نویسان به این نوع زندگی‌نامه‌ها توجه ورزیدند و انواع گوناگونی از این زندگی‌نامه‌ها پدید آمد که باعث گونه‌گونی و انشعابات زندگی‌نامه‌های اسلامی شد.

علامه سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی از مهمترین زندگی‌نامه نویسان اسلامی در عصر حاضر بودند که در طول سال‌های متمادی درباره بسیاری از شخصیت‌های بزرگ جهان اسلام زندگی‌نامه‌های عالمانه و محققانه‌ای نگاشته‌اند که هم‌اینک در قالب کتاب مستقلی آماده نشر شده است. این تحقیقات علمی که با قلمی ادبی نگارش یافته‌اند از جمله مهمترین و هنریترین شرح حال‌هایی هستند که درباره عالمان مسلمان نوشته شده و در کارنامه پربرگ و پر بار زندگی‌نامه نویسی در فرهنگ اسلامی از جایگاه خاصی برخوردار است.

مقاله حاضر در راستای تبیین اهمّیت و بیان ویژگی‌ها و ساختار علمی زندگینامه‌هایی است که به قلم آن عالم بزرگ نوشته شده است که در دو بخش کلیات و سبک و ساختار زندگینامه‌ها ارائه می‌شود.

کلید واژه: زندگینامه نویسی، زندگی اندیشمندان مسلمان، ساختار علمی زندگینامه نویسی، ارائه الگوی زندگینامه نویسی.

بخش اوّل: کلیات

مفهوم‌شناسی زندگینامه نویسی

زندگینامه / تذکره / سرگذشت نامه / شرح حال: نوشته‌ای است که موضوع آن، گزارش یا شرح یک زندگی است. زندگینامه‌ای که آراسته به پیرایه‌های هنری باشد، به ادبیات نزدیک می‌شود و زندگینامه‌ای که تنها به گزارش زندگی پردازد، رو به تاریخ می‌کند. زندگینامه اثری است که بر پایه واقعیت و به یاری اسناد، مدارک، خاطرات، و شواهد دسترس به شرح حال و بازآفرینی سیمای برجستگان و فرهیختگان می‌پردازد. زندگینامه‌ها در قلمرو ادبیات ایرانی اسلامی انواع گوناگونی یافته است که مهمترین آنها بدین شرح است: سیره، مقتل، نسب نامه / تبار نامه، زندگینامه عمومی، طبقات، مزارات، زندگینامه خودنوشت، خاطره، سفرنامه، و...^۱

مجموعه زندگینامه‌هایی که علامه مرعشی نوشته‌اند بیشتر از نوع نسب‌نامه یا تبارنامه (زندگینامه دودمانی) و زندگینامه عمومی است که با ابتکار ایشان علاوه بر اطلاعات دقیق زندگینامه‌ای به مجموعه‌ای با ارزش از اطلاعات نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی و نقد و تحلیل و رفع شبهات و اشکالات همراه شده است.

پیشینه تحقیق

درباره اهمّیت، ویژگی‌ها و انواع زندگینامه در ادبیات ایرانی اسلامی در بیشتر دانشنامه‌ها و منابع مرجع ادبی (مانند فرهنگ‌نامه ادب فارسی) به طور مفصل بحث شده که حاوی مباحث گوناگون و تخصصی درباره این گونه ادبی است، اما متأسفانه

۱. فرهنگ‌نامه ادب فارسی، به کوشش حسن انوشه. تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۱، ص ۷۶۲.

نه تنها ذکری از زندگینامه نویسی‌های علامه نجفی نشده، بلکه از دیگر نویسندگان دانشگاهی نیز کم یاد شده است و بیشتر به ذکر آثار نویسندگان غربی و تمجید از زندگینامه‌های آنان توجه شده است.

تأسف بیشتر در این است که مراکز تحقیقاتی حوزوی نیز به این گنجینه علمی آن‌چنان که شاید و باید توجه نکرده و در راستای کشف ظرایف علمی و ادبی آن و تبیین و آموزش این نوع زندگینامه نویسی و ارائه الگویی مناسب برای محققان جوان حوزه، هیچ تلاشی نداشته‌اند. شاهد این ادعا چاپ و نشر صدها زندگینامه غیر علمی و مبتذل توسط مراکز تحقیقاتی حوزه و یا نویسندگان کم تجربه درباره عالمان بزرگ شیعه است که در آشفته بازار نشر کتاب‌های مذهبی وجود دارد.

مقاله حاضر، اولین گام در راستای شناساندن چهره علمی و تخصصی زندگینامه‌هایی است که به قلم علامه مرعشی نوشته شده است.

هدف شناسی

مجموعه زندگینامه‌هایی که علامه مرعشی برای معرفی اندیشمندان مسلمان نوشته‌اند، امروزه مجموعه گرانسنگی را فراهم آورده است که هم از نظر حجم (حدوداً ۷۰۰ صفحه) و هم از نظر ساختار علمی و از همه مهمتر از دیدگاه اطلاعات دقیق و کارشناسانه ایشان در طول تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی کم‌نظیر است که از یک سو نشان از اهمیت زندگینامه نویسی در نشر علم و دانش در جامعه دارد و از سوی دیگر نشان دهنده تلاش‌های خستگی‌ناپذیر یکی از خادمان بی‌ادعا و پرکار عرصه دین و دانش در جهان اسلام است.

مهمترین اهداف علامه مرعشی از انجام این کار سخت و طاقت‌فرسا و اصرار بر نشر و گسترش آن را می‌توان بدین شرح برشمرد:

۱. اهداف علمی و تحقیقی

الف: معرفی اندیشمندان بزرگ جهان اسلام به ویژه تشیع: علامه مرعشی برای سی تن از اندیشمندان مسلمان زندگینامه نوشته است که بسیاری از این عالمان برای اولین بار صاحب زندگینامه شده‌اند یا برای اولین بار با این دقت و وسعت اطلاعات درباره آنها بحث شده است.

۱. ابن فتال نیشابوری صاحب روضه الواعظین (م ۵۰۸)
۲. ابوالحسن علی بیهقی صاحب تاریخ بیهق (۴۹۳-۵۶۵ق)
۳. ابوطالب عزیزالدین اسماعیل صاحب الفخری (م ۶۱۴)
۴. ابی الحسن دیلمی صاحب ارشاد القلوب (قرن ۸)
۵. ابی الحسن یحیی عبیدلی صاحب اخبار الزینبات (۲۱۴-۲۷۷ق)
۶. ابی رضا راوندی صاحب ادعیه السر (۴۸۳-۵۶۳ق)
۷. سید احمد حسینی عبیدلی صاحب کشف الاستار (۱۲۹۱-۱۳۵۹ق)
۸. شیخ حر عاملی صاحب وسائل الشیعه (۱۰۳۳-۱۱۰۴ق)
۹. محمد علم الهدی صاحب معادن الحکمه (۱۰۳۹-۱۱۱۵ق)
۱۰. حاجی خلیفه صاحب کشف الظنون (۱۰۱۷-۱۰۶۷ق)
۱۱. نجم الدین ابی الحسن علی علوی صاحب المجدی (۳۴۸-۴۹۰ق)
۱۲. نصر بن مزاحم المنقری صاحب الصغیر (۱۲۰-۲۱۲ق)

ب: تشکیل پرونده علمی درباره اشخاص یا موضوعات: یکی از مهمترین ویژگی های زندگینامه های علامه مرعشی این است که پرونده علمی و کارنامه تحقیقاتی آن اندیشمند و تمامی اشخاصی که به نحوی با او در ارتباط بودند (پدر، مادر، فرزندان، اجداد، استادان، شاگردان، دوستان، معاصران و...) به شکلی مدون در آن زندگینامه آمده است. به طوری که می توان گفت که زندگینامه های ایشان یک زندگینامه نیست، بلکه مجموعه ای از چند زندگینامه در قالب یک زندگینامه یا به تعبیر دیگر «زندگینامه در زندگینامه» است.

از سوی دیگر نگاهته های ایشان یک زندگینامه صرف نیز نیست، بلکه زندگینامه همراه با نسخه شناسی و کتاب شناسی آثار صاحب زندگینامه و پیشینه شناسی تحقیقات مشابه آن کتاب ها نیز هست که همین ویژگی، امتیازی است که در آثار دیگر زندگینامه نویسان کمتر مشاهده می شود.

ج: رفع نقص ها و اشتباهات تاریخ نویسان: از دیگر امتیازات نگاهته های علامه مرعشی این است که ایشان تمامی اطلاعات مربوط به یک اندیشمند را مستقیماً از منابع دست اول (کتاب های کهن و همچنین تمامی مجموعه آثار چاپی و غیر چاپی

آن عالم) اخذ می‌کردند و در نقل قول‌ها و ذکر تاریخ‌ها و نام اشخاص و کتاب‌ها و... جانب امانت و دقت و صحت متن را همیشه رعایت می‌کردند. به دلیل همین ویژگی است که در تمامی نگاشته‌های ایشان با ذکر دلایل مستند - برای اولین بار - به اشتباهات و نواقص بسیاری که در زندگینامه عالمان وجود داشته، اشاره شده و دفع شبهه و رفع ابهام‌های بسیاری صورت گرفته که در ادامه به مواردی از آن اشاره می‌شود.

د: ارائه الگو برای زندگینامه نویسی: تمامی نگاشته‌های علامه مرعشی از یک سو با زبانی ساده و روان و به دور از پیچیدگی‌های فضل فروشانه نوشته شده‌اند و از سوی دیگر ساختاری علمی و منطقی و سبکی متقن و مستند دارند. این دو ویژگی نشان می‌دهد که ایشان علاوه بر اهداف علمی و تحقیقاتی خود در صدد ارائه الگویی برای زندگینامه نویسی برای عالمان دینی بوده‌اند.

زندگینامه‌های ایشان سراسر کلاس درس برای زندگینامه نویسی است: چگونگی جمع‌آوری اطلاعات، نحوه پردازش مطالب، سبک‌های مختلف برای نوشتن زندگینامه، بیان ساختار علمی زندگینامه، نحوه بهره‌گیری از منابع کهن، بایدها و نبایدها در زندگینامه نویسی و... از جمله درس‌هایی است که محققان جوان حوزه و دانشگاه از نگاشته‌های علامه مرعشی می‌آموزند.

نمونه کوتاه اما کامل و مستند از زندگینامه نویسی که می‌تواند نمونه و سرمشقی برای نویسندگان جوان باشد:

اطلاعات نسب شناختی: العلامة الفقیه السید حسین الطباطبائی البروجردی ابن علی بن احمد بن علی النقی بن الجواد بن المرتضی بن محمد بن عبدالکریم بن المراد ابن الشاه اسدالله بن جلال الدین امیر بن الحسن بن مجدالدین.... ابن الحسن المثنی ابن الامام الحسن المجتبی.

معرفی علمی: کان فقیها من فقهاء عصره رجالیا ادیبا نسابه تلمذ علی جمع من مشایخ عصره و کان اکثر تحصیلاته فی بلده اصفهان تلمذ علی عدة من مشاهیر هم کالمیرزا ابی المعالی الکلباسی و السید محمد تقی المدرس و السید محمدباقر درچهای و الملا محمد الکاشانی و جهانگیرخان القشقانی.

سفرها: ثم رحل الی نجف الاشرف و حضر حلقة درس الآخوند الملا محمدکاظم الخراسانی مدة عشر سنوات و بحث درس الشیخ الشریعة الاصفهانی. ثم عاد الی

وطنه و مسقط راسه بروجرد و فی خلال هذه الفترة حج بيت الله الحرام. ثم فی عام ۱۳۶۴ فی الیوم السادس و عشرين من صفر حل المترجم و اسرته فی مدینه قم الی ان اصبح زعیما من زعمائه فی وقته و قد ربی من الافاضل و الاعلام.

آثار: وله عدة مؤلفات لازال اکثرها مخطوطه منها جامع احادیث الشیعه، حاشیة علی کفایة الاصول، حاشیة علی نهاية الشیخ، حاشیة علی کتاب المبسوط للشیخ... اصلاح رجال الشیخ و الاستدراک علیه، رسالة فی سند الصحیفة السجادیة و رفع الاشکال عنه و...

ولادت و وفات: ولد فی بلدة بروجرد او اخر الصفر سنة ۱۲۹۲ و توفی فی مدینه قم صباح الخمیس ۱۳ شوال سنه ۱۳۸۰ و دفن فی مدخل المسجد الاعظم بوصیة منه.

مأخذشناسی: راجع حول ترجمته: نقباء البشر، اعیان الشیعه، ماضی النجف و حاضرها، گنجینه دانشمندان، گنجینه دانشوران، علماء معاصرین و غیرهم.

۲. اهداف اعتقادی مذهبی

با تاملی کوتاه در فهرست عالمانی که علامه مرعشی برای آنها زندگینامه نوشته است به وضوح می توان به گرایش های مذهبی و اعتقادی ایشان پی برد که بی شک در گزینش آن شخصیت، نوع نگارش، نحوه معرفی، بیان اهمیت آثار او و... موثر بوده است.

بی شک علامه مرعشی در نوشتن این زندگینامه ها اهداف اعتقادی و مذهبی خاصی را مد نظر داشته و در راستای تحقق آنها قلم می زده است.

با مروری اجمالی بر این آثار می توان این گونه نتیجه گیری کرد که سیره اهل البیت رسول خدا و علم انساب، محور اصلی بیشتر مباحث ایشان است. بیشترین تلاش قلمی و فکری ایشان در راستای نشر و ترویج و حفظ آثار اهل البیت و عالمانی است که در قلمرو انساب مجاهدت می کرده اند.

تقسیم بندی موضوعی کتابها

قرآن و حدیث

۱. ادعیة السر: ابی رضا راوندی (۴۸۳ - ۵۶۳ ق)
۲. تفسیر شاهی: میر ابو الفتح حسینی شریفی (م ۹۷۶)

۳. الرسالة الذهبية: سيد هدايه الله مسترحمي (معاصر)
۴. مجمع البحرين: علي بن احمد المسلمي العزيزي (۹۷۹-۱۰۸۷ ق)
۵. مسالك الافهام: فاضل الجواد الكاظمي (قرن ۱۱)
۶. معادن الحكمة: محمد علم الهدى (۱۰۳۹-۱۱۱۵ ق)
۷. مناهج الاخيار: سيد نظام الدين احمد علوي (قرن ۱۱)
۸. وسائل الشيعة: شيخ حر عاملي (۱۰۳۳-۱۱۰۴ ق)

انساب

۱. الاسديه: مير قاسم مختاري (قرن ۱۰)
۲. الفخرى: ابوطالب عزيز الدين اسماعيل (م ۶۱۴) ۱۵ ص
۳. فضائل السادات: مير محمد اشرف حسيني مرعشي (م ۱۱۴۵)
۴. لباب الانساب: ابوالحسن علي بيهقي صاحب (۴۹۳-۵۶۵ ق)
۵. المجدى: نجم الدين ابى الحسن علي علوي (۳۴۸-۴۹۰ ق)
۶. النفحة العنبريه: محمد كاظم موسوى يمانى (قرن ۱۲)

رجال و تاريخ

۱. اخبار الزينبات: ابى الحسن يحيى عبيدلى (۲۱۴-۲۷۷ ق)
۲. بهجة الامال: على عليارى تبريزى (۱۲۳۶-۱۳۲۷ ق) ۳۰
۳. تكملة نجوم السماء: محمد مهدي كشميرى (۱۲۶۰-)
۴. خزانه الخيال: محمد مومن جزائرى (۱۰۴۷-۱۱۰۲ ق)
۵. رياض العلماء: ميرزا عبدالله افندى (م ۱۱۳۰)
۶. الصفيين: نصر بن مزاحم المنقرى (۱۲۰-۲۱۲ ق)
۷. الطرائف: سيد على اصغر موسوى جابلقى معاصر
۸. مناقب على ابن ابى طالب: ابن مغازلى (م ۴۸۳)
۹. نجوم السماء: ميرزا محمد على كشميرى (۱۲۶۰-۱۳۰۹ ق)

فلسفه و كلام

۱. تحفه سلطانى: قوام الدين محمد جعفر كمرئى (م ۱۱۵۲)

۲. صراط المستقیم: زین الدین ابی محمد النباطی البیاضی (۷۹۱-۸۷۷ق)
 ۳. المدرسه السیاره: محمد جواد بلاغی (۱۲۸۲-۱۳۵۴ق)

کتاب شناسی

۱. کشف الاستار: سید احمد حسینی عبیدلی (۱۲۹۱-۱۳۵۹ق)
 ۲. کشف الظنون: مصطفی افندی (۱۰۱۷-۱۰۶۷ق)

اخلاق

۱. ارشاد القلوب: ابی الحسن دیلمی (قرن ۸)
 ۲. روضة الواعظین: ابن فتال نیشابوری (م ۵۰۸)

تقسیم بندی شخصیتی

الف: عالمان شیعہ

۱. ابن فتال نیشابوری صاحب روضة الواعظین (م ۵۰۸)
 ۲. ابو الحسن علی بیہقی صاحب تاریخ بیہق (۴۹۳-۵۶۵ق)
 ۳. ابوطالب عزیز الدین اسماعیل صاحب الفخری (م ۶۱۴)
 ۴. ابی الحسن دیلمی صاحب ارشاد القلوب (قرن ۸)
 ۵. ابی الحسن یحیی عبیدلی صاحب اخبار الزینبات (۲۱۴-۲۷۷ق)
 ۶. ابی رضا راوندی صاحب ادعیه السر (۴۸۳-۵۶۳ق)
 ۷. زین الدین ابی محمد النباطی البیاضی صاحب الصراط المستقیم (۷۹۱-۸۷۷ق)
 ۸. سید علی اصغر موسوی جابلقی صاحب الطرائف (معاصر)
 ۹. سید نظام الدین احمد علوی صاحب مناهج الاخیار (قرن ۱۱)
 ۱۰. سید ہدایہ اللہ مسترحمی شارح الرسالة الذهبیہ (معاصر)
 ۱۱. شیخ حر عاملی صاحب وسائل الشیعہ (۱۰۳۳-۱۱۰۴ق)
 ۱۲. علی بن احمد المسلمی العزیزی صاحب مجمع البحرین (۹۷۹-۱۰۸۷ق)
 ۱۳. علی علیاری تبریزی صاحب بہجۃ الامال در رجال (۱۲۳۶-۱۳۲۷ق)
 ۱۴. فاضل الجواد کاظمی صاحب مسالک الافہام (قرن ۱۱)
 ۱۵. قوام الدین محمد جعفر کمرئی صاحب تحفہ سلطانی (م ۱۱۵۲)

۱۶. محمد جواد بلاغی صاحب المدرسه السیاره (۱۲۸۲-۱۳۵۴ ق)
۱۷. محمد علم الهدی صاحب معادن الحکمه (۱۰۳۹-۱۱۱۵ ق)
۱۸. محمد مومن جزائری صاحب خزانه الخیال (۱۰۴۷-۱۱۰۲ ق)
۱۹. محمد مهدی کشمیری صاحب تکملة نجوم السماء (۱۲۶۰-)
۲۰. میر ابو الفتح حسینی شریفی صاحب تفسیر شاهی (م ۹۷۶)
۲۱. میر قاسم مختاری صاحب الاسدیة (قرن ۱۰)
۲۲. میر محمد اشرف حسینی مرعشی صاحب فضائل السادات (م ۱۱۴۵)
۲۳. میرزا عبدالله افندی صاحب ریاض العلماء (م ۱۱۳۰)
۲۴. میرزا محمد علی کشمیری صاحب نجوم السماء (۱۲۶۰-۱۳۰۹ ق)
۲۵. نجم الدین ابی الحسن علی علوی صاحب المجدی (۳۴۸-۴۹۰ ق)
۲۶. نصر بن مزاحم المنقری صاحب الصفین (۱۲۰-۲۱۲ ق)

ب: عالم اهل سنت:

ابن مغازلی صاحب مناقب علی ابن ابی طالب (م ۴۸۳)

ج: عالم زیدی:

محمد کاظم موسوی یمانی صاحب النفحة العنبریه (قرن ۱۲)

ویژگی های ادبی زندگینامه ها

همین طور که در گذشته اشاره شد، زبان این زندگینامه ها، ساده و روان اما ادبی و با بهره گیری از آرایه ها و جذابیت های ادبی است که هم نشان توانایی های ادبی و قلمی نویسنده آنها دارد و هم در جذب خواننده کتاب و انتقال اطلاعات فنی و دقیق موثر است. به عنوان مثال از آرایه سجع هم در نام گذاری زندگینامه ها استفاده شده و هم در بخش معرفی نویسنده و بیان مقام معنوی و علمی او بهره گرفته شده است:

نام گذاری های ادبی و مسجع

۱. ریاض الاقاحی فی ترجمه العلامة البیاضی
۲. سجع البلابل فی ترجمه صاحب الوسائل

۳. الضوء البدری فی حیاة صاحب الفخری
۴. الظرائف فی ترجمة صاحب الطرائف
۵. غاية الآمال فی ترجمة صاحب بهجة الآمال
۶. المجدی فی حیاة صاحب المجدی
۷. مطلع البدرین فی ترجمة مؤلف مجمع البحرین
۸. منهج الرشاد فی ترجمة الفاضل الجواد
۹. المیزان القاسط فی ترجمة مورخ واسط
۱۰. هدیه ذوی الفضل و النهی فی ترجمة محمد علم الهدی.

نمونه‌ای از توصیفات ادبی

محمد علم الهدی: مخلاة الفنون المتنوعه البحاثه النقاب ذو القلم السیال و الیراع الجوال المؤلف المصنف المکثر المجید المجید مقدم تشهد آثاره القلمیه بتضلعه و نبوغه مستوفی التحقیق العلمی الناصع الذی لا تجد فی شیء من کتبه الكثيره یجتر العلم اجترارا....

بخش دوم: سبک و ساختار زندگینامه‌ها

مقدمه

مهمترین ویژگی زندگینامه‌های علامه مرعشی که باعث شده از آنها به عنوان گنجینه‌ای با ارزش یاد شود، این است که بر اساس یک نظم منطقی و هدفمند نوشته شده‌اند. این نوشته‌ها همگی از یک ساختار منظم و دقیق و منطقی برخوردارند که بی‌شک محصول سال‌ها مطالعه و تحقیق و تفحص و خون دل خوردن و قلم زدن است. علامه مرعشی خود در جملات کوتاهی، مهمترین سر فصل‌های این ساختار منطقی را به این شرح معرفی می‌کنند: «و رتبها علی عناوین: المیلاد، الابوان، النسب، النوابغ فی اعقابها، النوابغ فی اسلافها، المشایخ، التلامیذ، التالیف، النظم، کلمات العلماء فی حقه، الرحلات، کیفیه الخط، صک الخاتم، الوفاء، تاثیر الوفاء، المدفن، الاسانید فی روایتها». تمامی زندگینامه‌ها با تحمیدیه‌ای کوتاه و ادبی در ستایش حضرت حق آغاز می‌شوند. در ادامه از اهمیت موضوع، پیشینه تحقیق، کتاب‌شناسی موضوع بحث

می شود و سپس معرفی کامل نویسنده (تولد، پدر، مادر، برادران، خواهران، اقوام، اجداد، استادان، شاگردان، سفرها، کتابها و...) به طور دقیق و مستند به منابع دست اول و معتبر آغاز می شود.

۱. تحمیدیه

الف: حمد الهی:

تمامی نوشته های علامه مرعشی طبق سنت حسنه گذشتگان، با حمد حضرت حق و نعت رسول خدا و منقبت ائمه اطهار آغاز می شود که سرشار از مضامین عرفانی است. سنتی که متأسفانه امروزه به فراموشی سپرده شده است:

۱. الحمد لله خالق السماوات و الارضین و موجد الاولین و الآخرین.

۲. سبحانک اللهم مالک الموت و مجری الفلک مسخر الریاح فالق الاصباح تعز من تشاء و تذل من تشاء بیدک الخیر انک علی کل شیء قدير و بالاجابه جدير نحمدک علی آلائک و نعمائک.

۳. الحمد لله علی افضاله و آلائه و الشکر علی جمیل نعمائه.

۴. الحمد لله الذی استفاضت براهین وجوده بآثار قدرته و انتشرت احادیث شکره بمرسلات الریاح من رحمته.

۵. الحمد لله علی نعمائه و افضاله.

۶. الحمد لله الذی تسلسلت آلائه و توافرت نعمائه.

۷. الحمد لله الذی جعلنا من المتمسکین بحبل آل الرسول و التابعین لهم فی الفروع و الاصول.

۸. الحمد لله الذی خلق القلم و ما یسطرون و علم آدم الاسماء کلها فسجد له الملائکه کلهم اجمعون.

ب: نعت رسول الله و منقبت اهل بیت

۱. و الصلاه و السلام علی اشرف السفراء المقربین و مقدم الانبیاء و المرسلین سیدنا و نبینا و حبیب قلوبنا و شفیع ذنوبنا ابی القاسم محمّد بن عبدالله صلی الله علیه و آله اجمعین الذین هم مشاکی الهدایه للبریه اجمعین و نبارس الانوار فی حولک الظلمات و البهم.

۲. و نصلی و نسلم علی سید انبیائک و مقدم سفرائک العبد المؤید و الرسول المسدد سیدنا ابی القاسم محمد و علی اهل بیتہ معادن الحکمہ و مهابط البرکہ و الرحمہ.
۳. و الصلاه و السلام علی سید السفراء الالهیین و اشرف البریه اجمعین و علی آلہ مشاکى الدجى و مصایح الهدى.
۴. و الصلاه و السلام علی افضل رسلہ و اکرم بریتہ و علی الاصفیاء من عترتہ التابعین لهدیہ و سیرتہ.
۵. و الصلاه و السلام علی سیدنا محمد و آلہ الذین لهم المجد السابق و بهم یضیء الحسب الباسق...
۶. و الصلاه و السلام علی نبی الرحمہ و شفیع الامہ قدوه السفراء المقربین و اسوة الانبیاء و المرسلین سیدنا و مولانا ابی القاسم محمد و علی آلہ سفن النجاه الائمة الهداة و الذادة الحماه.
۷. و الصلاة و السلام علی درة تيجان العقول و آلہ المراجع فی المنقول و المعقول.

ج: دعا و درخواست

اللهم يا سامع الدعاء و يا سامك الفلك و السماء ارحم من رأس ماله الرجاء و سلاحه البكاء الذى لا يملك لنفسه نفعا و لا ضرا و لا موتا و لا حياه.

۲. بیان اهمیت علوم اسلامی و برخی موضوعات

اهمیت علم مورد نظر و جایگاه آن در میان سایر علوم اسلامی و یا برخی از موضوعات مهم مانند دعا و مناجات در قالب جملات مستند و کوتاه، در این بخش آمده است:

اهمیت علم نسب شناسی

و بعد لا یخفى علی من القى السمع و هو شهیدان من اجل العلوم و انبلهاها هو علم النسب الشریف و قد جد علماء الاسلام و اساطین الحدیث و التاریخ فی تألیف المئات و الالوف فی هذا العلم المنیف.

ان علم النسب من اهم العلوم و الفضائل عند الاسر البشریه و الاقوام من السلف

الى الخلف سيما علماء الاسلام حيث اهتموا بتنسيق زبر و اسفار فى شأن هذا العلم و
ركبوا جياذ المشاق و ساعوا عزمات الجد و الاجتهاد فشمروا الذيل فى ذلك فجالو فى
المفاوز و السواصب حتى الفوامثات و الوف فى هذا الموضوع.

اهمّيت علم حديث

لما كان احد الاصيلين الاصيلين و الركنين الركينين الاحاديث المأثوره و الآثار
المرويه عن هداة البرية شمر الذيل علماؤنا الكرام حملة الفقه و اساطين الحديث فى
جمعها و تدوينها حتى ملأوا الطوامير و سطروا السطور و...
ان من اهم العلوم الاسلاميه هو العلم بالاحاديث المأثورة عن النبى الاكرم و آله
البررة و هو متوقف على امور كالصدر و جهته و الظهور و الاعراض عنه و عدم
المعارض و غيرها مما هو فى باب التعادل و الترجيح من الاصول و فى علم الدرايه.

اهمّيت علم رجال

والاهم من بينها هو الاول منها فلا بد من احرازه وجدانا او تعبدا و المتكفل بهذا
الشأن و تنقيحه هو علم الرجال الذى يبحث فيه عن حال الرواة المذكورين فى
الاسانيد جرحا و تعديلا مدحا و ذما اذ بالوقوف عليها يعرف مكان الرجل و انه ممن
يجوز الاستناد اليه و النقل عنه ام لا.
لا يخفى ان من اهم العلوم الاسلاميه ها هو علم الرجال اذ هو المرجع فى تشخيص
الاحاديث و تمييز صحاحها عن ضعافها فمن ثم ترى ان فطاحل الاسلام قد ركبوا نياق
المشاق فى التأليف و التصنيف فله درهم و عليه اجرهم بما جدوا و اجدوا و ترشحت
من جياذ اقلامهم عدة زبر و اسفار تربو على المئثات و الالوف.

اهمّيت علم طب

ان من اهم العلوم علم الطب اذ به يعالج الامراض المعتورة على الاجسام و به
يداوى كل عاهه. فمن ثم توجهت الى التأليف فيه ركائب الهمم و نجب العزمات من
جل فرق الامم من ارباب الملل و النحل و...

اهمّيت علم كتاب شناسى

لا يخفى على من القى السمع و هو شهيد ان من الامور الهامة و المآرب المهمة

الوقوف على اسماء الكتب سيما كتب اصحابنا الاماميه. فمن ثم قامت همم الرجال و فطاحل الفضل على ساق الجد و الاجتهاد و ركبوا نياق العظم و الهمة فى هذا الشأن بالتأليف و التصنيف...

اهميت علم آيات احكام

ان من اجل العلوم القرآنيه و الشؤون المتعلقة بكتاب الله العزيز هو العلم بآيات الاحكام المستفادة منها الحلال و الحرام و من ثم توجهت اليه همم فطاحل الاسلام و رجالات الفضل و الذين ركبوا مطايا المشاق و القوا العزم قدامهم فى هذا الموضوع لم يالوا الجهود...

انه غير مخفى على البحاثه النقاب و الجائس فى خلال العلوم و الفضائل ان من اهم العلوم الاسلاميه التى تشتد اليها الحاجة و تطلع عليها الافئدة علم غريبى القرآن و الحديث كيف لا اذ بهما يحصل الوقوف على معانى الكتاب العزيز و الروايات الشريفة فمن ثم توجهت اليه همم ابطال العلم من المسلمين على اختلاف مذاهبهم و تشتت مسالكهم فكم لهم مسفورات فى هذا الشأن يعجز البنان عن عدها و يكل البيان عن سردها.

اهميت علم معجم نگارى

لا يخفى على ذوى الالباب الصفيه و القرائح الواقدة ان فى العلوم و الفنون انواعا متقاربه المدخل و المخرج فمنها علم الرجال و الدراية و التراجم و السير و التاريخ و هذه الاشتات مما كثر التوجه اليها و توفرت الدواعى الى التأليف و التنسيق حولها بحيث قد ركبت عزمات الفطاحل و همم رجالات العلم على نياق الجد و الاجتهاد و جالت فى المفاوز و السباسب فى تحصيلها فالفوا و صنفوا المئات بل الالوف فى تلك الشؤون سيما فى التراجم. فترى مخازن الكتب مشحونة من معاجمها على اختلاف محتوياتها من ذكر احوال الفقهاء او الاصوليين او المحدثين او المفسرين او المنجمين او المتكلمين او الفلاسفة او الادباء و غيرهم.

لا يخفى ان من اجل العلوم هو علم التراجم و الوقوف على حياة الاعلام فمن ثم توجهت اليه همم ارباب القلم فصنفوا و الفوا المعاجم و الكتب باللغات المختلفة و بالسنة شتى.

اهمیت کتاب قرآن و علوم آن

لا يخفى على الناقد البصير ان القرآن الكريم قد حوى من العلوم و المعارف و الحكم و المصالح ما يعجز الواصفون عن وصفه و يكل العادون عن عدده الا و هو الهدى لمن استهدى و النور لمن رام الاستضاء فى الدياجى البهم و حوالك الظلم و من التحف و الذخائر المدخر فيه الآيات المستنبطه منها الاحكام و مسائل الحلال و الحرام الا و ان لها شأنًا من الشأن هى ام المدارك و بغية الفقيه و المستنبط...

اهمیت علم کلام

لما كان علم الكلام و الوقوف على اقوال المذاهب و الاديان من اهم ما توجهت اليه همم الفحول و ارباب الحجج و العقول.

اهمیت علم نسب شناسی

بر ارباب دانش و خرد پوشیده نیست که نسب شناسی، علمی است بلند پایه و عالی مقدار، زیرا مفاخر هر فرد و قومی به وسیله آن به دست می آید. برای درک عظمت مقام این علم همین کافی است که قرآن مجید بدان اشاره فرموده است... به ویژه شناسائی انساب قبایل و تیره های فاطمی و خاندان علوی که سلسله ایشان به هم متصل و در قرون و اعصار محفوظ و مضبوط بوده است.

اهمیت علم اخلاق

مخفی نماند بر ارباب فضل و دانش و صاحبان هوش و بینش که دل هر فرد انسانی چون بدنش در معرض مرض و کسالت واقع است و بر این مطلب اخبار کثیره دلالت صریح و روشن دارد... از جمله معالجات سودمندی که برای امراض قلبی و ناراحتی های فکری است، همانا و عظم و ارشاد و یادآوری منجیات و مهلکات و معرفی آنچه را که سبب خلاصی از طوفان های سهمگین دریای شهوات و هوی و هوس نفسانی است.

آری راهنمایی های خردمندانه افراد پاک و روشن ضمیر است که میلیون ها نفر از نفوس بشری را چه در حالت حیات و چه در حال ممات از لغزش های حتمی و انحطاط اخلاقی نجات می دهد...

اهمیت موضوع دعا و مناجات

ان المناجاة و الابتهاال الى الساحة القدسية الربوبية و التوجه الى تلك السدة السنية الجبروتيه مما توجهت اليه همم الانبياء و المرسلين و عبادالله الصالحين و من الواضح الجلى ان ابا بجده هولاء المكرمين و قدوه ذلكم المقربين هو سيد المناجين و...

اهمیت موضوع امامت

ان اصحابنا شيعة آل الرسول الاكرم و تبعة العترة الطاهرة قد اتبعوا نفوسهم الزكية و سهروا الليالي و اجهدوا الايام فى تأليف كتب و رسائل و تنسيق زبر و اسفار فى المعتقدات خصوصا مسأله الامامة فكم لهم فيها تصانيف رشيقه و تأليف انيقه جزاهم الله جزاء المحامين عن دينه و اوردهم المنهل العذب من رحمته.

اهمیت موضوع محبت به اهل بيت

لا يخفى ان مما اتفقت عليه كلمة اهل القبلة و تسالم فيه المسلمون سوى النصاب و الخوارج لزوم و داد العترة النبوية و حب من تفرع من تلك الدوحة الزاكية فمن ثم ترى علماء الاسلام الفوا و صنفوا فى هذا المضممار كتبا و رسائل جادوا و اجادوا افادوا و افاضوا...

۳. كتاب شناسی های موضوعی

حاصل سالها تحقیقات کتاب شناختی و توانایی های علمی و مطالعاتی علامه مرعشی در بخش پیشینه تحقیق یا کتاب شناسی موضوعی به خوبی ظهور کرده است که از امتیازات نوشته های ایشان محسوب می شود که در دیگر زندگینامه ها کمتر مشاهده می شود:

کتاب شناسی مناقب ائمه اطهار

۱. مناقب علی (ع)، احمد بن حنبل
۲. فضائل علی (ع)، قفال الشاشی الحنفی
۳. مناقب مرتضوی، میر محمد صالح کشفی

۴. النص الجلی فیما نزل من کتاب الله فی حق علی (ع)
۵. الخصائص، ابی عبدالرحمان نسائی
۶. فضائل علی (ع)، جلال الدین سیوطی
۷. فضائل علی (ع)، حاکم نیشابوری
۸. مناقب علی (ع)، علی حضرمی شافعی
۹. مناقب علی (ع)، محب الدین طبری
۱۰. فضائل علی (ع)، عیدروس علوی شافعی
۱۱. مناقب علی (ع)، محمد پارسا
۱۲. فتح الملک العلی بصحة حدیث باب مدینة العلم علی، سید احمد غماری
۱۳. فرائد السمطین، محمد بن ابراهیم جوینی
۱۴. نظم درر السمطین، جمال الدین محمد حنفی زرنندی
۱۵. موده القربی، سید علی حسینی
۱۶. ریاض الفکر، سید احمد حسنی یمانی
۱۷. نزول القرآن فی مناقب اهل البيت، حافظ ابی نعیم
۱۸. المناقب اخطب الخطباء خوارزمی
۱۹. محاسن الازهار، حمید الدین محلی یمانی
۲۰. العبرة فی فضائل العتره، عبدالله حصمی شافعی
۲۱. تذکرة خواص الامه، یوسف سبط ابن جوزی
۲۲. نزهة الابصار، یحیی بن محمد یمانی
۲۳. وسیلة المآل فی فضائل الآل، علامه حضرمی
۲۴. و...

کتاب شناسی «کتاب شناسی ها»

۱. آثار نو (ذیل کشف الظنون)، احمد طاهر افندی (م ۱۲۱۷)
۲. الابانة عما فی الخزانة، سید رضی الدین علی بن طاووس (م ۶۶۴)
۳. اخبار المصنفین، ابوالحسن علی بن انجب بغدادی (م ۶۷۴)
۴. اخبار المؤلفین و المؤلفات، ابی محمد احمد بن طیفور بغدادی (م ۲۸۰)

۵. اسماء الكتب، عبد اللطيف رياضى زاده (م ۱۰۷۸)
۶. اسماء المصنفات، ابو الحسن على بن انجب بغدادى (م ۶۷۴)
۷. اكتفاء القنوع بما هو المطبوع، بطريق ادوارد فنديك
۸. ايضاح المكنون، اسماعيل باشا (م ۱۳۳۹)
۹. بلاغات النساء، ابى محمد احمد بن طيفور بغدادى (م ۲۸۰)
۱۰. تاريخ التراث العربى، كارل بروكلمان
۱۱. التذكار الجامع للآثار، سيد حسين عباسى نيهانى (م ۱۰۹۶)
۱۲. تلخيص الذريعه، سيد ديباجى اصفهانى
۱۳. جامع التصانيف المصرىه، عبدالله افندى انصارى (معاصر)
۱۴. دليل المخطوطات، سيد احمد حسينى اشكورى
۱۵. الذريعه الى تصانيف الشيعة، محمد محسن طهرانى (شيخ آقا بزرگ)
۱۶. ذيل تاريخ التراث العربى، فواد سزگين
۱۷. ذيل كشف الظنون، محمد عزتى افندى (م ۱۰۹۲)
۱۸. عثمانلى مولفلى، محمد افندى (م ۱۳۴۱)
۱۹. الفهرست، ابن نديم
۲۰. فهرست الكتب و الرسائل، اسماعيل بن عبد الرسول اجينى (م ۱۱۸۳)
۲۱. فهرست كتابهاى چاپى عربى و فارسى، خانبابا مشار
۲۲. كشف الاستار عن وجه الكتب و الاسفار، سيد احمد حسينى عبيدلى
۲۳. كشف الحجب و الاستار عن وجه الكتب و الاسفار، سيد اعجاز حسين (م ۱۲۸۶)
۲۴. كشف الظنون عن اسامى الكتب و الفنون، مصطفى افندى (م ۱۰۶۷)
۲۵. الكشف (ذيل كشف الظنون)، عارف حكمت بك (م ۱۲۷۵)
۲۶. مرآه الكتب، ميرزا على آقا ثقة السلام (م ۱۳۳۰)
۲۷. المستدرک على معجم المؤلفين، عمر رضا كحاله دمشقى
۲۸. معجم المصنفين، جمعى از نويسندگان
۲۹. معجم المطبوعات العربيه و المعربيه، اليان سر كيس دمشقى
۳۰. معجم المطبوعات النجفيه، محمد هادى امينى

۳۱. معجم المؤلفین العراقيين، کور کيس عواد بغدادی
۳۲. معجم المؤلفین فی تراجم مصنفی الکتب العربیه، عمر رضا کحاله دمشقی
۳۳. معجم مصنفی الکتب العربیه، عمر رضا کحاله دمشقی
۳۴. معجم مولفی الشیعه، علی فاضل نجفی
۳۵. مولفات الزیدیه، سید احمد حسینی اشکوری
۳۶. المؤلفین و المؤلفات، کمال الدین محمد ابو الفتوح (ز ۱۱۸۰)
۳۷. مهذب الذریعه، سید احمد حسینی اشکوری
۳۸. وصف الکتب الشرقيه، مولر جرمنی
۳۹. و...

کتاب شناسی آیات الاحکام

۱. مسالک الافهام فی تفسیر آیات الاحکام، الفاضل الجواد الکاظمی
۲. احکام القرآن، ابو عبدالله محمد بن ادريس
۳. احکام القرآن، ابو الحسن علی بن حجر
۴. احکام القرآن، ابو اسحاق اسماعیل الازدی
۵. احکام القرآن، ابو الحسن علی بن موسی الحنفی
۶. احکام القرآن، ابو جعفر احمد بن محمد الطحاوی
۷. احکام القرآن، ابو محمد القاسم بن اصبح القرطبی
۸. شرح احکام القرآن، ابو بکر احمد بن علی الرازی
۹. مختصر احکام القرآن، ابو محمد مکی بن ابی طالب
۱۰. احکام القرآن، الحافظ ابو بکر احمد البیهقی
۱۱. و...

۴. تقدیر از خادمان نشر (ناشر، مصحح، مترجم)

۱. و من الاسف ان نسخ هذا التصنیف الشریف كانت قليلة جدا لا تصل اليها ايادی الرواد لهذا العلم و عشاقه و كانت متربة فی خزائن الکتب مشحونة بالاغلاط الواضحة و الوهميات الكثيره. الى ان ساعدنی التوفيق الالهي فی اذاعته و انتشاره باهتمام ثمره

فؤادى و مهجة قلبى حجة الاسلام الحاج السيّد محمود الحسينى المرعشى... و
تصحيح الفاضل النبيل حجة الاسلام السيّد مهدي الرجائى دام مجده وفاق سعه فله
درهما و عليه اجرهما فى تحملهما هذه المتاعب و المكاره.

٢... الى ان استدعيت و طلبت من العالم العامل لسيّد على محمّد العلوى فاجاب
مسوولى و قيض الله همته الهميمه فشمّر الذيل لطبعه و نشره و استعار منا ثلاث نسخ
كانت هى عندنا... و اشرف على تخريجه اولا ولدنا العالم الفاضل الشيخ محمّد الرازى
ثم جدد النظر فيه و اضاف عليه تعاليق المؤلف و قيودا و افادات علميه من نفسه العالم
النبيل الشيخ محمّد التقى المصباح اليزدى... ثم قام ثالثا بتجديد النظر فى المتن و
الحواشى و التصحيح المطبعى الفاضل الامعى اليلمعى الموفق بنشر الكتب الدينيه و
المسפורات الشرعيه الميرزا على الاكبر الغفارى...

٣. ولكن مما يؤسف عليه قلة نسخه فى عصرنا و ذهول اكثر المؤلفين عنه بحيث
صار نسيا منسيا و كاد ان يلحق بالمعدوم متروكا فى رفرف بعض مخازن الكتب و
المخادع لا يقف عليه الا الاوحدى من الباحثين الى ان وفق المولى الكريم الوهاب
سبحانه عز شانه السادة الاجلاء الشرفاء السيّد اسماعيل الكتابچى و اخواته الكرام
الموفقين لنشر الاسفار الدينيه فانهم شمروا الذيل عن ساق الجد فى طبعه و اذاعته
على اجود سبك و خير طريق من حسن الخط و رصانة القرطاس و الجهد فى
التصحيح و غيرها مما يقصد فى المطبوعات و يرغب.

٤... قيض الله همة الرجل ابى القاسم السالك - ادام الله توفيقه فى نشر آثار
المعصومين - فقام بطبعها و نشرها راجيا به وجه اللطيف الخبير و تصدى العلوى
الشريف... السيّد هاشم نجل ذخر العلماء الكرام السيّد حسين الحسينى الرسولى
لتصحيح الكتاب على ما ينبغى و عرضها على النسخ المعتمدة مذيلا بالترجمة
الفارسية لتعميم النفع و شاركه فيها العاملان الجيلان عمادا الاسلام الشيخ محمّد النصر
اللهمى و الشيخ احمد الجنتى.

٥. و كنت كثير الولى و الشوق فى نشره الى ان وفق الله اللطيف ابنى المكرم و ثمرة
فؤادى المعظم السيّد محمود الحسينى المرعشى النجفى فاقام بكل نشاط فى طبعه و
نشره و ساعده الفاضل السيّد مهدي الرجائى فى تصحيحه و تحقيقه حتى انتشر و جاء
بحمد الله تعالى واجدا لما هو المرغوب فى باب الطبع و الانتشار.

دعا برای خادمان نشر

۱. اللهم اجز الباذل للنفقه و المصححين خیر الجزاء و احشرهم فی زمرة السعداء و تحت لواء سیّد الموحدين و قدوة المظلومین و المضطهدین مولانا امیرالمومنین علی بن ابی طالب روحی لتراب اقدامه الفداء آمین آمین.
۲. ارجوا من کرم ربی اللطیف ان یدیمه لنا ذخرا و کرامة و مزیدا و ان یکثر بین الافاضل و ابناء العصر اضرابه و امثاله.

۵. بیان آرزوها و تاسفها

علامه مرعشی آرزوها و درخواست‌های خود را در قالب جملاتی کوتاه اما از صمیم قلب و سوز دل بیان می‌کند که مهمترین محور آنها درخواست توفیق از خدا برای نشر علوم اهل بیت، مطالعه این آثار توسط محققان و پژوهشگران، تکمیل و رفع کاستی‌های این نگاشته‌ها و پرورش محققان و صاحبان قلم است:

۱. و ارجوا من الله تعالی ان یجزینی به خیرا الجزاء و یوفق روحه للدعاء فی هذا الحقیق الحزین الکثیر من ایدی الحساد آمین آمین.
۲. و ارجوا من کرمه تعالی ان یجزینی بذلك خیر الجزاء و اساله ان یحشرنی تحت لواء جدی المظلوم امیرالمومنین و ان یرزقنی شفاعته انه البر الرحیم.
۳. و فی الختام نساله تعالی ان یدیم توفیقنا باحیاء آثار ساداتنا الائمة المیامین و نشر کلماتهم.
۴. و الرجاء من ارباب هذا الفنون الغض عما وقفوا علیه من زلة القلم فان السهو والنسیان کالطبیعة الثانیة للانسان. اقال الله یوم الحشر من اقال عشرة اخیه المومن فاستمد من الله التوفیق.
۵. و فی الختام ارجوا من اخوانی المشتغلین محصلی لعلوم الدینیة و رواد المآرب الشرعیة مطالعة هذا الكتاب الجلیل و الاعتبار بما فیہ من المرویات عن ساداتنا المیامین الهداة مصابیح الدجی...
۶. ولولا هذا الكوارث لزدت علیه فوائد جمه كثيرة و مطالب هامة و فیرة و الی الله المشتکی و ارجوا من الله تعالی ان یوفق من یتاتی بعدی من العلماء و المحققین بتکمیلہ و تذیلہ.

۷. و ارجوا من علماء العصر ان یربوا و یجدوا فی تربیته الشبان النشطاء حتی یهتموا فی جمع المشجرات و تکثیر المبسوطات.

تالمات و تاسف های علامه مرعشی نیز که گاه در زندگینامه ها آمده عبرت آموز و تامل انگیز است که بیشتر درباره گمنام و مهجور ماندن کتاب ها و از بین رفتن نسخه های خطی در مخازن یا انبارهای کتاب است:

۱. و طال ما كنت أسفا علی عدم انتشاره و اختبائه فی بعض خزائن الكتب متربه تاكله العثه و تناله الخرمه لا یسال عنه و لا یفتقد.

۲. و بالجمله الرجل عالی الكعب فی المسائل العلمیة لكن الاسف انه لم یذكر اسمه فی كتب المعاجم و لا وقفت علی شیء من ترجمة حیاته سوی ما استفدته من مولفاته.

۳. و من الاسف خمول ذكره فی عصرنا مع جلاله مقامه و علو كعبه و رجحانه علی والده العلامة فی بعض الشؤون.

۴. ولكن مما یؤسف علیه علیه قلة نسخه فی عصرنا و ذهول اكثر المؤلفین عنه بحيث صار نسیا منسیا و كاد ان یلحق بالمعدوم متروكا فی رفرف بعض مخازن الكتب و المخادع لا یقف علیه الا الاوحدی من الباحثین الی ان وفق المولی الكریم الوهاب سبحانه عز شانہ الساده الاجلاء الشرفاء السید اسماعیل الكتابچی و اخواته الكرام الموفقین لنشر الاسفار الدینیة فانهم شمروا الذیل عن ساق الجد فی طبعه و اذاعته علی اجود سبك و خیر طریق من حسن الخط و رصانه القرطاس و الجهد فی التصحیح و غیرها مما یقصد فی المطبوعات و یرغب.

۵. این کتاب شریف متأسفانه تاکنون منتشر نشده بود و همانند هزاران کتاب های نفیسی که در گوشه کتابخانه ها مشمول بخل کتابداران شده و منتشر نگردیده اند و در معرض تلف و خوراک حشرات آتش سوزی و یادزدی و فروش به کتابخانه های بیگانگان غربی قرار گرفته استفاده کنندگان را محروم ساخته است.

۶. معرفی نویسندگان

معرفی های آغازین علامه مرعشی از نویسندگان در قالب جملات کوتاه و مسجع آمده است؛ البته این جملات ادبی و آهنگین صرفا جنبه ادبی و زیبایی های لفظی ندارد، بلکه براساس ویژگی های علمی آن نویسنده و تخصص های او است. از سوی

دیگر به بیان زندگی آن عالم مورد نظر اکتفا نکرده و به بهانه معرفی خاندان و معاصران او زندگینامه ده‌ها تن دیگر از اندیشمندان را بیان کرده است و «زندگینامه در زندگینامه» ای بزرگ را فراهم کرده است:

۱. السید علی بن محمد المرعشی: كان هذا الشريف الجليل من نوابغ الزمان و اعاجيب الدهر في الفقه و الاصولين و الحديث و الرجال و التاريخ و النسب و الجفر و الرمل و المثلاث و الاوافق.... و هو اول من ابتكر في صنعه الاسنان المصنوعه ساح في بلاد الهند عنفوان شبابه و اكتسب هناك الفنون العجيبه من المرتاضين و غيرهم.
۲. ابوالحسن علی بیهقی: كانت له قريحة وقادة و قوة في النظم باللغتين العربية و الفارسية... بالجمله كان آية من آيات الباري في النظم و النثر مشارا بالبنان تذكر منظوماته في نوادي العلم و الادب و الشعر و الكتابه.

۳. محمد علم الهدی: مخلاة الفنون المتنوعة البحاثه النقاب ذو القلم السیال و الیراع الجوال المؤلف المصنف المكثر المجید المقدم تشهد آثاره القلمیه بتضلعه و نبوغه مستوفی التحقیق العلمی الناصع الذی لا تجد فی شیء من كتبه الكثيره يجتر العلم اجترارا...

۴. فیض کاشانی: العلامة الفقیه المحدث الفیلسوف الادیب الشاعر الزاهد الورع السالک المتفنن فی العلوم الاسلامیه و غیرها المکثر فی التالیف و التصنیف...

۵. ملا صدرا: العلامة محیی الفلسفه فی الاعصار الاخیره محقق بحثی اصاله الوجود و جسمانیة المعاد و غیرهما صدر المتالیهین و قدوه الحكماء و الراسخین...
۶. صفی الدین احمد الثانی: كان آية في علم النجوم و الفلكیات حیسوبا هیوبا ریاضیا هندسیا جفریا رملیا مسخرا للسفلیات حاذقا فی الصناعتین الشمسیه و القمریه اکتسب هذا الفنون طیلة اقامته و جولانه فی الاقطار الهندیه.

۷. شمس الواعظین القمصری: كان خطیبا واعظا ناطقا مروجاً للدين أمرا بالمعروف ناهیا عن المنکر لا تاخذه فی الله لومة لائم.

۸. محمد حسین ابن محمد محسن ابن محمد سمیع: كان فقیها اصولیا متكلما حکیما محدثا مفسرا قارئا مجودا مصنفا مولفا.

۹. شیخ حر عاملی: العلامة الحبر المتبحر خریث علمی الحدیث و الفقه نابغة الروایه مرکز الاجازة و قطب رحاها علم الفضل و علیمه النجم المضىء من القطر

العاملی ابو بجدہ الآثار یتیمہ النقل جوہرہ التقوی و العدالہ مولانا ابو جعفر الشیخ
تمدد بن الحسن آل الحر العاملی.

۱۰. میرزا محمد حسن علیاری: کان من برکات عصره و عالما ربانیا زاهدا معرضا
عن الدنیا مستانسا بالمطالعة و التحریر فی خزانه کتبه النفیسه.

۱۱. شیخ مرتضی انصاری: الحاوی فی الفروع و الاصول و المدقق فی المعقول و
المنقول و حیده عصره و زمانه و فرید او انه علامة العلماء الاعلام و نخبة الفقهاء الکرام
المبتکر فی الاصول و المخرع فی الفروع شمس فلک الفقاهة و الاجتهاد و مرکز دائرة
السداد و الرشاد...

۱۲. وحید بهبهانی: مالک ازمة التحریر و التاسیس و مربی اکابر اهل التصنیف و
التدریس ملیک سماء التدقیق و المستوى فوق عرش التحقیق... المبطل لمخترعات
الصوفیة و المزیف لاغالیط او هام الحکماء الاولیه.

۱۳. محمد مومن جزائری: فانه من رجالات عصرهم و متوجات زمانهم هو
شخص صار فی علوم البلاغة حظیا و فهمه فیہ جاحظیا و قد وفقه الباری سبحانه
بتالیفات عدة کتب الجلیله.

۷. اطلاعات کامل نسب شناختی نویسندگان

در موارد بسیاری معرفی نویسندگان با ذکر نسب نامه کامل و دقیق آنان همراه شده
است که بی شک از امتیازات خاص مجموعه آثار علامه مرعشی محسوب می شود:
به عنوان مثال: نسب نامه نجم الدین ابی الحسن علی علوی نویسنده المجدی:
السید نجم الدین ابو الحسن علی بن ابی الغنائم محمد النسابة ابن ابی الحسین علی
النسابة ابن ابی الطیب محمد الاعور ابن ابی عبدالله محمد ملقطه ابن ابی الحسین احمد
الاصغر الضریر الکوفی ابن ابی القاسم علی الضریر ابن ابی علی محمد الصوفی ابن
ابی الحسین یحیی الصالح ابن ابی محمد عبدالله ابن ابی عمر محمد بن عمر الاطرف
ابن الامام امیر المومنین علی بن ابی طالب.

۸. کتاب شناسی نویسندگان

علامه مرعشی اگرچه برای سی تن از عالمان بزرگ اسلام زندگینامه نوشته است، اما در

حقیقت به بهانه معرفی آن عالمان، کتاب شناسی نویسندگان و عالمان بسیاری را بیان کرده که خود به تنهایی مجموعه‌ای ارزشمند از کتاب شناسی عالمان را تشکیل می‌دهد:

کتاب شناسی سید محمد مهدی بن سید اسماعیل الغریفی (نسب شناس برجسته قرن ۱۴)

۱. احوال الصحابه
۲. الاشهر الحرم فی ما وقع علی سادات الحرم
۳. الانصاف فی علم الحدیث
۴. باب الفرج
۵. الرشحات
۶. الرغائب فی ایمان ابی طالب
۷. الرق المنشور فی شرح الكتاب المسطور
۸. الزلزله و الصاعقه علی الغالیه و المارقه
۹. الشجی و الشجن فی المظلومین من آل الحسین و الحسن
۱۰. شوارع الروایه الی مشارع الدرایه
۱۱. غایة الکمال فی نسب آل سلیمان و آل کمال
۱۲. الغرة النبویة و الدررة المرتضویة
۱۳. الفائدة العائده
۱۴. القول الصحیح فی شرح الکلام الفصیح
۱۵. الکشکول
۱۶. الکلمة الاخلاقیة
۱۷. المحاضرات المذهبیة
۱۸. منتهی المامول
۱۹. النتائج
۲۰. الولاية الكبرى.

کتاب شناسی ابوالحسن علی بیهقی (۷۶ کتاب)

۱. اسئلة القرآن مع الاجوبه
۲. اعجاز القرآن

٣. الافادة فى كلمة الشهاده
٤. المختصر من الرائض
٥. الفرائض بالجدول
٦. اصول الفقه
٧. قرائن آيات القرآن
٨. معارج نهج البلاغه
٩. نهج الرشاد
١٠. كنز الحجج
١١. جلاء صداء الشك
١٢. ايضاح البراهين
١٣. الافادة فى الاثبات الحشر و الاعاده
١٤. تحفة الساده
١٥. التحرير فى التذكير
١٦. الوقيعه فى المنكر الشريعه
١٧. تنبيه العلماء على تمويه المتشبهين بالعلماء
١٨. ازاهير الرياض المريعه
١٩. كتاب اشعار
٢٠. درر السخاب و درر السحاب
٢١. و...

كتاب شناسى محمد علم الهدى (٧٢ كتاب)

١. شرح مفاتيح الشرائع
٢. الجامع فى الاصول
٣. تحفة الابرار
٤. اصول دين
٥. نضد الايضاح
٦. مرقاة الجنان

۷. سرور صدور العارفين الاولياء
۸. الوجيز في تفسير القرآن العزيز
۹. زبور الهی
۱۰. عروة الاخبار
۱۱. معادن الحكمه
۱۲. ديوان شعر عربي
۱۳. ديوان شعر فارسی
۱۴. الكشكول
۱۵. جناح النجاح
۱۶. شرح نهج البلاغه
۱۷. شرح الصحيفه
۱۸. شرح دعاء السمات
۱۹. سرمايه بندگی و پیرايه زندگی
۲۰. درایت نثار
۲۱. و...

کتاب شناسی نجم الدین ابی الحسن علی علوی

۱. المبسوط فی الانساب
۲. المشجر
۳. الشافی
۴. العیون
۵. المجدی فی انساب الطالبین

کتاب شناسی شیخ حر عاملی (۵۲ کتاب)

۱. الجواهر السنیه
۲. الصحیفه الثانیه
۳. وسائل الشیعہ

٤. الفوائد الطوسيه
٥. اثبات الهداه
٦. الفصول المهمه
٧. امل الآمل
٨. بداية الهدايه
٩. الاجازات
١٠. كشف التعيمه
١١. العلوية العربيه
١٢. المزار
١٣. المنظومه فى الاخلاق و المواعظ
١٤. المنظومه فى مسائل اصول الفقه
١٥. المنظومه فى المسائل الكلاميه
١٦. المنظومه فى المسائل النحويه
١٧. المنظومه فى الفقه
١٨. المنظومه فى علمى الصرف و النحو
١٩. المنظومه فى قواعد الخط و الكتابه
٢٠. و...

ميرزا محمد حسن عليارى (٢٤ كتاب)

١. اللآلى المنزونه
٢. بدائع الاسلام
٣. دلائل الشهاده
٤. مشكاة الانوار
٥. عقائد الايمان
٦. نظم البرهان
٧. صراط النجاه
٨. المواهب السنيه

۹. المحجة البيضاء
۱۰. مجمع المعارف
۱۱. و...

کتاب شناسی میرزا علی علیاری (۳۶ کتاب)

۱. بهجة الآمال فی شرح زبده المقال
۲. منهاج المله
۳. ریاض المقاصد
۴. مشکاة الوصول
۵. منهاج الاحکام
۶. منتهی الآمال
۷. شرح دعاء السمات
۸. رسالة فی الجفر
۹. رسالة فی الرمل
۱۰. شرح الاشارات
۱۱. و...

کتاب شناسی ابوطالب عزیزالدین مروزی

۱. حظيرة القدس
۲. بستان الشرف
۳. غنيه الطالب
۴. الفخری
۵. الموجز
۶. زبده الطالبیه
۷. المثلث
۸. النسب
۹. الطبقات

١٠. سر الانساب

١١. و...

كتاب شناسى الفاضل الجواد الكاظمى

١. غاية المامول

٢. شرح خلاصه الحساب

٣. شرح كتاب الدروس

٤. شرح رساله الجفريه

٥. شرح تشريح الافلاك

٦. شرح الصمديه

٧. تعليقه على الفقيه

٨. تعليقه على شرح الفصوص

٩. مسالك الافهام فى شرح آيات الاحكام

١٠. و...

كتاب شناسى محمدمومن جزائرى (٣٩ كتاب)

١. بيان الاداب

٢. قره العين

٣. وسيله الغريب

٤. منية الفواد

٥. تحفة الاحبار

٦. جنات العدن

٧. مجمع البحرين

٨. خزانه الخيال

٩. زينة المجالس

١٠. مادة الحياه

١١. و...

۹. بیان مذهب نویسندگان

بیان مذهب نویسندگان براساس منابع معتبر و دلایل مستند از دیگر ویژگی های نوشته های علامه مرعشی است:

۱. درباره مذهب ابوالحسن علی بیهقی: لاشک انه كان موليا محبا لاهل البيت و العصمه و كان امامي المذهب كما يظهر من مطاوی کتابیه القیمین تاریخ البیهق و لباب الانساب و هو قوله بعد ذکر النبی (ص) ثم علی آله الذین رتعا من کلاء الطهاره بین النحلہ و الخمس و اهل بیته هم جاء کما فی الحدیث: «النجوم امان لاهل السماء و اهل بیتی امان لاهل الارض» و طيروا نواھض فراخ الحسب و النسب باجنحة السعاده و احسنوا بالحسنى و زیاده... و من جمله الشواهد الدالة علی تشیع المؤلف قوله ایضا فی تاریخ بیهق طبع حیدرآباد دکن:.... شجره طیبه که اصلش سعادت است و فرعش سیادت و برگش رحمت و ثمره آن برکت رحمة الله و برکاته اهل البيت انه حمید مجید سواران میادین دین و ستارگان آسمان تمکین و درختان بوستان یقین...

۲. درباره مذهب نجم الدین ابی الحسن علی علوی: لاشک و لاریب فی کونه امامیا اثنی عشریا يظهر ذلك لمن جاس خلال الزبر و الاسفار سیما تألیفه کما نص علیه فی کتابه المجدی ص ۱۵۷ فی ذکر زید الشہید حیث قال و نحن اثنا عشریه و کفی فی ذلك کلام سیدنا رضی الدین ابن طاووس فی کتاب الاقبال حیث قال بعد ذکر اسمه: تغمدہ الله بغفرانه. قال السید عبد الرزاق آل کمونه فی کتابه منیة الراغبین ص ۲۵۶ بعد ذکر اسمه و نسبه و تألیفه: انه كان متظاهره بالتشیع و الذب عن آل محمد.

۳. درباره مذهب ابن مغزلی: کان شافعیاً فروعا اشعریا اصولیا کما هو طریقه اکثر الشافعیه و قلما یوجد فیهم طریقه الاعتزال او الماتریدیہ او غیرهما من المسالک و العقائد.

۴. درباره مذهب میر ابوالفتح حسینی شریفی: توفیقاته الاهیته: و من اعلى ما وفقه الله جل جلاله به استبصاره و انتقاله الی مذهب الائمة الاطهار مع ماکان اسلافه علیه من النصب البالغ کما هو واضح لمن سبر کتاب نواقض الروافض لسلفه المشووم.

۱۰. اطلاعات تاریخی درباره نویسندگان و رفع اشتباهات محققان

از دیگر امتیازات و ویژگی های منحصر به فرد نوشته های علامه مرعشی اطلاعاتی است که ایشان از خلال تحقیق و تفحص در هزاران کتاب و نسخه خطی به دست آورده بودند و برای آگاهی بیشتر محققان و خوانندگان به اطلاع آنها می رسانده است

کہ بہ جرات می توان گفت کہ در دیگر زندگینامہ ہا کمتر مشاہدہ می شوند:

۱. ولیم: انہ (تاج الدین شاہ محمود بن علی الکاشانی المتخلص فی شعرہ بالفقیر) غیر العلامہ شاہ محمود الباقی من علماء الدولہ الصفویہ و غیر شاہ محمود میمندی شیرازی و غیر السید محمود السلامی شیرازی و غیر شاہ محمود الجیلانی و کلہم متقاربی العصر و من کثیرا ما یشتبہ الامر علی ارباب علم التراجم.

۲. قد اشتهر: هذا المولی (السید عبد المطلب الحسینی) بالاخباری لشدة قیامہ فی کلماتہ علی الاصولیین و سلوکہ مسلک الامین الاستر آبادی و اعمال الخشونة فی زبرہ و اسفارہ بخلاف سائر اسرته و اسلافہ و اعقابہ فانہم معتدلو الامدقہ متوسطو المشارب و السلق سامحہ اللہ تعالیٰ.

۳. آگاہی: عبد اللہ بن جمال الدین کاشانی: لہ کتاب تذکرۃ الشعراء و دیوان شعر و کتاب خارستان علی نمط گلستان للشیخ السعدی الا انہ کلہ فی ذکر الموت و مکارہ انتہی. اقول: و هو غیر خارستان لبعض ادباء الہند و غیر خارستان المنسوب الی الشیخ السعدی و ان لم تثبت النسبہ.

۴. آگاہی: میرزا محمد حسن الکرمانشاہی: کان من افذاذ الشعراء و الافاضل یتخلص فی شعرہ بکلمۃ بسمل و نظمہ... و لیعلم انہ غیر بسمل المیرزا علی اکبر النواب شیرازی صاحب کتاب تذکرہ دلگشا و غیرہ المتوفی سنۃ ۱۲۶۳ ق. و کذا غیر بسمل محمد یار خان الشاعر الہندی. و کذا غیر بسمل المولوی علاء الدین ابن الحافظ عصمۃ اللہ الہلوی. و کذا غیر بسمل المولوی محمد معین الدین خان الہندی الکاوری المتوفی فی اواسط القرن الثالث عشر. و کذا غیر بسمل المیرزا محمد شفیع خان النیسابوری صفدر جنگ نزیل الہند و کثیرا ما یختلط الامر فلا تغفل.

۵. فائدہ: میرزا حسن الفیضی: و اخبرنی امام الجمعہ بجلالته و فضله و انہ توفی فی شبابہ. اقول و بجنب قبر علم الہدی فی خارج المحوطہ قبران علیہما لوحان کبیران مرمریان لم یکتب علیہا شیء و یظن قوی قریبا ان المدفونین بہما من هذا البیت الاصلی لمکان اختصاص المقبرۃ بہم و ہکذا توجد فی قمصر عدۃ قبور فی مقبرۃ هذه الاسرۃ الکریمہ یظن کون المدفونین بہا منهم واللہ العلم.

۶. فائدہ: و مما یناسب ایرادہ هنا هو انہ فی سنہ ۱۳۸۱ حیث تشرفت بزیارۃ مشہد السید الجلیل ابی الحسن علی بن الامام ابی جعفر الباقر (ع) فی اردہال من توابع کاشان

فتحوالى باب السرداب الذى تحت الايوان الكبير فنزلت فيه ورايت هناك لوحا على قبر مكتوب عليه انه قبر العلامة الجليل السيد ركن الدين مسعود الحسينى الكاشانى و اطرى فى الثناء على ابنه العلامة السيد خليل و المظنون القوى هو والد هذا السيد النبيل المترجم والله العالم.

٧. العمرى: نسبه الى جده عمر الاطرف و اشتهر بالاطرف حتى يتميز من عمر الاشراف ابن الامام سيد الساجدين لان الاشراف انتسب الى على من طرف الاب و الام اذ ابوه الامام سيد الساجدين و امه فاطمه بنت الامام الحسن المجتبى بخلاف عمر الاطرف فانه منتسب الى على من طرف الاب فقط و اما امه هى الصهباء التغلبية نص على كونها امه الشيخ ابو نصر البخارى فى كتابه سر السلسله العلويه.

٨. تنبيه: قد زل قلم الناسخ فى كتاب غاية الاختصار ص ٩٩ و كتاب عمدة الطالب ص ٢٤٧ حيث ذكر اسم والد المؤلف (كتاب الفخرى) الحسن مكبرا و الصحيح الحسين مصغرا كما يظهر من كتاب الفخرى و معجم الادباء لياقوت الحموى الذى كان معاصرا له و من اقرانه.

٩. درباره ابن مغزلى جلابى: كلمه حول لفظ الجلابى: قد عرفت ان من القابه الشهيرة الجلابى و هو نسبه الى جلاب بالضم كزنار معرب جلاب اى ماء الورد نص عليه الزبيدى و اشتهر به اما لكون اخذه شغلا لنفسه... او كان شغلا لبعض اسلافه و اما لكونه من اهل قريه الجلابيه احدى قري واسط.

ثم الملقب به جماعة غير المؤلف ايضا و لكن حيث اطلق انصرف اليه كما يظهر من السمعانى و الزبيدى و ليعلم ان بعض المحدثين اشتبه عليه الامر و خلط الجلابى بضم الجيم بالجلابى بفتحها مع ان الجلابى بفتح الجيم نسبة الى قريه جلاب محل بناحية خوارزم و منه ابو سعيد احمد بن على الجلابى الفقيه من مشايخ السمعانى فراجع التبصير و المشتبه و غيرهما كما انه قد يشتهر الجلابى بضم الجيم بالجلابى بفتح الحاء المهملة فليكن الناقل و الكاتب على ثبت و تحرى.

١٠. دفع وهم درباره العلامة الكمرنى: لا يذهب عليك ان الجماعة من العلماء عرفوا بالكمرنى منهم المترجم و العلامة الشيخ على نقى الكمرنى المتوفى سنة ١٠٦٠ المحدث، و العلامة الشيخ على الفراهانى الكمرنى نزىل كاشان صاحب الرسالة فى اثبات الحدوث الزمانى و كان من معاصرى المترجم فلا تغفل و لا تظنن الاتحاد.

١١. اطلاعاتى درباره القاب عالمان

١. كلمه حول الفتال: يظهر من بعض الكتب انها بمعنى الهزار و البلبل و القتل بالفتح شدوه و لكن الامر عندى ليس كذلك و ان الفتال اريد به من شغله و كسبه التفتيل و هو صنعه الفتائل للاسراج فى الزيت و الشحم و كان من الصنائع و الحرف المتعارفة فى الازمنة السابقه لها رجال و تجره و لعل احد اسلاف المترجم كان من ارباب تلك الصنعة و من العجب انه ذكر فى وجه التسميه شباهة المترجم بالبلابل فى الطلاقة و الذلاقة مع ان الفتال لقب سلفه لا نفسه اذ كان مشهورا بابن الفتال لا الفتال كما هو واضح لمن سبر التراجم و المعاجم و بالجمله لا مساع للجزم بما ذكروه و نفى ما ذكرنا قل من ايداعهما فى بقع الامكان.

٢. تنبيهات درباره لقب شيخ الشرف: يطلق كلم الشيخ الشرف على من الشرفاء العظام و علماء النسب: يحيى بن ابى الحسن عبيدلى، الشريف محمّد بن ابى جعفر محمّد النسابه العلوى، الشريف ابن المهنا النسابه، الشريف على بن محمّد العلوى العمري و...

٣. تنبيهات درباره لقب العبيدلى: يطلق لقب العبيدلى على جماعة من ذرية عبيدالله الاعرج ابن الحسين الاصغر ابن الامام زين العابدين: الشريف ابوالحسن على عبيدلى المختارى جد السادة المختارية ببلدة سبزوار، الشريف ابو عبدالله محمّد النسابة من اعيان القرن الثامن، الشريف السيّد محمّد قاسم المختارى السبزوارى من اعيان علماء النسب فى القرن العاشر و...

٤. تنبيهات درباره لقب العقيقى: يطلق العقيقى على جماعة من العلويين الشريف ابو الحسن على بن احمد العلوى النسابه، الشريف احمد بن على بن محمّد بن جعفر بن عبدالله بن الحسين الاصغر ابن الامام السجاد، الشريف على بن احمد العقيقى صاحب كتاب الانساب و...

٥. تنبيهات درباره لقب الاعرجى: يطلق الاعرجى على جماعة من مشاهير ذرية عبيدالله الاعرج ابن الحسين الاصغر ابن الامام السجاد: يحيى بن الحسن العبيدلى، السادة المختاربه ببلده سبزوار، السيّد ابو محمّد الحسن الاعرجى النسابه من علماء القرن السابع و...

٦. ابو محمّد الحسن... هو المعروف بالدندانى:... قد اشتبه على بعض المؤلفين حيث بدّل الدندانى بالزندانى و بعضهم بدّلها بالزندانى و كلاهما خطأ و الصحيح الدندانى بالدالين المهملتين اشتهر بذلك لظهور اسنانه المقاديم كما يرى فى بعض افراد البشر.

۷. وجه الاشتهار البياضی: فبعضهم كابى جعفر مسعود الشاعر اشتهر به لان رجلا من سلفه حضر فى مجلس احد الخلفاء العباسيين لابس الثوب الابيض جالسا بين العباسيه اللابسين الثياب السود فسأل خليفه من هذا البياضى؟ فقيل هو فلان فلما خرج من المجلس اشتهر بين الناس بالبياضى و سرى القلب فى اعقابه. و بعضهم اشتهر بالبياضى نسبة الى البياض قريه من اعمال بلده صور من لبنان. و بعضهم تشتهر بالبياضى لانه الف سفرا عرف بالبياض و هو فى المصطلح العرفى ما يفتح و يقرا طولا بخلاف الكتاب فانه يفتح و يقرا عرضا و ممن وجه شهرته هذا الوجه هو الملا محمد ابراهيم المذكور و كان يقال له بياض خان ثم قيل له بياضى. و الاظهر عندى فى وجه اشتهار المترجم بالبياضى (زين الدين على البياضى) هو المحتمل الثانى فاذا البياضى بالتشديد ثم بعد الغمض عن ذلك فالأظهر الوجه الاول.

۸. تنبيه و دفع شبه دربارہ ابن قتال نيشابورى: لا يخفى ان عده من اصحابنا اشتهروا بابن القتال منهم المترجم و منهم الشيخ محمد بن على بن عبد الصمد النيسابورى و منهم... السيد رحمه الله القتال من علماء زمن الصفويه و منهم ابن القتال الشيرازى. و منهم الشيخ محمد ابن القتال النجفى البحرانى الاصل رايت حواشيه على الفقيه يظهر منها دقه نظره و جودة فكره ولكن حيثما اطلق ينصرف الى صاحب الترجمة و لا تغفل.

۱۲. اطالعات جغرافيايى

۱. حول كلمه الراوندى: الراوندى نسبة الى راوند هي قرية كبيرة من قرى بلدة كاشان فى طريق قم بينها و بين كاشان فرسخان تنسب اليها جماعة من علماء الفريقين كابى العلاء المعدل و هو زيد بن على بن منصور الراوندى و... و من المنتسبين اليها الشيخ ابوالحسن سعيد بن هبه الله الراوندى و... و ليعلم ان راوند هذا غير راوند من قرى بلدة قم و يعبر عنها راونج ايضا و تنتسب اليها ايضا جماعة منهم صدر العلماء الراونجى الذى قتله دعاة المشروطة فى ايران بداره فى رائج و نقل جسده الى بلدة قم اخذ الله بحقه قاتليه و كذا غير رائند من قرى بلدة الموصل و كذا غير قرية راوند من قرى خراسان و غير راوند من قرى ماوراء النهر قلا تغفل.

۲. در حول كلمه ديلم: ديلمى منسوب است به ديلم كوهى و يا قريه اى است بين قزوین و گیلان و جمعش ديالمه كه جمع على خلاف قياس است مى باشد. جمع

کثیری از علما و دانشمندان و فقها و محدثین از دیلم برخاسته‌اند. آن که از عامه می‌شود نام برد ابویعلی عثمان الدیلمی الوراق متوفی ۳۶۷ هجری است... نکته مهمی که باید اشاره شود این است که دیلمی کما این که منسوب است به دیلم اسم کوه و یا قریه‌ای از قراء مابین قزوین و گیلان گاهی هم اطلاق می‌شود در مقام نسبت به قومی که ساکن دیلم بوده‌اند و اما دیلمانی نسبتش به دیلمان است که از قراء جرجان و یا اصفهان و یا نیشابور می‌باشد و این نکته‌ای بود که نباید غفلت شود.

۱۳. اطلاعات نسخه‌شناسی

ارائه اطلاعات دقیق نسخه‌شناختی آثار معرفی شده براساس مستندات از دیگر امتیازاتی است که در زندگینامه‌های علامه مرعشی به فراوانی مشاهده می‌شود. اهمیت این اطلاعات آن‌گاه مشخص می‌شود که بیشتر این آگاهی‌ها اولاً حاصل تحقیقات و مشاهدات شخصی ایشان بوده است که معمولاً با کلماتی همچون: «عندنا نسخه»، «رایت نسخه»، «وجدت نسخه» بیان شده و ثانیاً بسیاری از این اطلاعات در دیگر کتب فهرست نیامده و یا اصلاً فهرستی از آن کتابخانه تهیه نشده است:

۱. الافادة فی تاریخ السادة، سید ابوطالب یحیی: توجد نسخة منه فی مكتبة برلين المنتقلة الى تو سجن بألمانيا.

۲. النقط لمعجم ما اشکل من الخطط او الخط، ابو علی محمد الجوانی: النسخة منخطوة موجودة فی دار الکتب الوطنية بیاریس برقم ۴۷۹۸ مع عدة الرسائل فی المجموعه.

۳. التحفة الشریفة و الهدایا المنیفة ابو علی محمد الجوانی: النسخة موجودة فی المكتبة الخدیویة بمصر و نسخة اخرى موجودة فی دار الکتب فی بلدة برلين برقم ۹۵۱۱.

۴. تحفة الانساب، ابو علی محمد الجوانی: النسخة موجودة فی المكتبة الازهریه.

۵. روضة اولی الالباب فی معرفة التواریح و الانساب، ابوسلیمان بناکتی: رایت نسخه ناقصه منه یظهر وفور اطلاع ناسخه بالانساب و فی خزانه کتب السلطان نظام شاه ملک حیدرآباد الدکن نسخه تامه برقم ۴۹۴ فی قسم التاریخ صفحاتها ۳۷۹.

۶. اشرف الانساب، سید عزالدین ابوطالب حمزه: رایت نسخه منه بخط حفیده عند استادی فی علم النسب السید رضا الموسوی البحرانی.

٧. الزبدة فيما عليه من ذرارى السبطين العمده، سيد على ابوالحسن البحرانى: عندنا نسخة مصورة من الكتاب فى مكتبتنا العامه الموقوفه و اصل النسخة محفوظة فى مكتبة سليمانيه الكائنة فى استانبول.
٨. تعاليق بر عمده الطالب، حسين بن مساعد: رايت فى النجف الاشرف فى مكتبة العلامة الشيخ عبدالرضا النجفى نسخة من العمده كلها بخط المترجم و تعاليقه و هوامشها و فى آخره نسبه و تاريخ تحريرها ٢٩ ربيع الاول سنة ٨٩٣
٩. ادريسية النسب فى القرى و الامصار و بلاد العرب، ابو عبدالله محمد القسطينى: نسخة المخطوطة من الكتاب موجودة فى خزانة المكتبة الخديويه.
١٠. انساب آل البيت و الائمة، السيد ابوالربيع سليمان بن محمد: النسخة موجودة بخط مغربى فى مكتبة الرباط بالمغرب الاقصى.
١١. تعليقه بر حدائق الانساب الفتونى، السيد قاسم بن حسين: النسخة توجد عند ذويه اليوم فى النجف الاشرف.
١٢. التهذيب شيخ الطائفة: عندنا فى المكتبة العامة الموقوفة نسخة بخطه الشريف ضياء الدين محمد ابن شاه مرتضى تاريخ الكتاب سنة ١٠٤١.
١٣. رجال المومن، محمد مومن: النسخة موجودة فى خزانه كتب الفاضل الميرزا فخرالدين النصيرى.
١٤. شرح خلاصة الاذكار جمال الدين اسحاق النسخه الموجودة بخطه فى خزانه كتب العلامة الفيضى.
١٥. فتح المفاتيح محمد محسن ابى طالب: عندنا فى المكتبة العامة الموقوفة نسخة منه جيد خطأ و قرطاسا و لكن من الاسف انها مخرومة و هى بخط الشريف فرغ منه ببلدة كاشان سنة ١١٤٨ و توجد نسخه اخرى ايضا بخطه الشريف فى مكتبة السيد محمد المشكاة البيرجندى بطهران.
١٦. الوافى فيض كاشانى: توجد نسخة من الجزء الخامس عند الفاضل فخرالدين النصيرى بخط المترجم و على ظهره كتابات من المولى محمد هادى و خاتمه بيضى الشكل صكه: محمد هادى فيضى.
١٧. الكلمات النورية السيد عبد المطلب الحسينى: رايت نسخة منه فى خزانه كتب السيد جمال الدين الاخوى وزير العدليه السابق فى ايران و نسخة اخرى بخطه

الشريف في خزانة كتب العلامة السيد محمد المشكاة و نسخة في مجموعة عند السيد مهدي الحسيني اللاذوردي القمي.

١٨. تنوير القلوب السيد عبدالمطلب الحسيني: رايت نسخة منه تاريخ كتابتها سنة ١١٥٦ق عند بعض اعقابه ثم انتقلت الى و وقفها و هي في المكتبتى الموقوفة العامة و نسخة اخرى موجودة في مكتبة السيد مرتضى النجومى الكرمانشاهى نزىل الغرى الشريف.

١٩. التفسير الفارسى السيد عبدالمطلب الحسيني توجد نسخه في المكتبة العامة بمشهد مولانا الرضا (ع) و رايت نسخة منه عند الشيخ محمود السالك الكاشانى نزىل اصفهان.

٢٠. ادب الدعا السيد عبدالمطلب الحسيني: رايت نسخه مخرمه عند العلامة الفيضى و نسخة عند الميرزا فخرالدين النصيرى.

٢١. الاذكار و الاوراد و الادعية، محمد محسن ابن ابى الحسن الكاشانى: هو كتاب حسن فى بابہ رايت نسخة ناقصة منه فى خزانة كتب العلامة حيدر قلى خان المشتھر بسردار الكابلى من مشايخنا فى الروايه.

٢٢. شرح التبصره العلامة الحلوى: النسخه كانت موجودة عند الحاج آقا محمد مهدي الثانى الفيض المهدوى رايتها فى خزانة كتبه ببلدة كرمانشاه و كانت بخط الشارح.

٢٣. تقرير بحث الاصول شيخ انصارى، ميرزا احمد الفيضى: رايت منها فى خزانة الكتب الموقوفة بالحسينية التستريه فى الغرى الشريف.

٢٤. عمدة الطالب الكبرى ابن عنه: و النسخه المخطوطة فى مكتبتنا العامة الموقوفة و نسخة مصورة اخرى منه اخذ تصويرها من مخطوطة موجودة فى مكاتب استانبول.

٢٥. خزانة الخيال، محمد مو من جزائرى: منها نسخة كانت عند صديقنا الولهان فى جمع الكتب المخطوطة محمد طاهر السماوى... و منها نسخة اشتراها محمد مهدي آل مظفر اشتراها فى سوق المزايده فى النجف... و منها نسخة كانت عند الشيخ على بن محمد رضا آل كاشف الغطاء.

١٤. اطالعات شجره شناسى

اگر کتابی در باره تاریخچه شجره نویسی در اسلام و مجموعه شجره نامه ها در فرهنگ

- اسلامی تهیه شود بی شک مهمترین منبع و مرجع تهیه آن مجموعه آثار علامه مرعشی به ویژه زندگینامه های ایشان است که از اطلاعات دقیق شجره شناسی لبریز است:
۱. عمدة الطالب الوسطی، عندنا نسخة من كتاب عمدة الطالب الوسطی لابن عنبة الداوودی النسابة بخط السيد الجلیل و فی آخرها مشجرة السادة المشهورین بآل صنوجه بخط ایضا.
 ۲. انی رأیت ببلادة قم المشرفة مشجرة لسادات تفرش الافطسین و كانت مصدقه و مصححة بتصحيح هذا الرجل الكبير (حسین بن مساعد) و السيد محمد بن كمونه و تاریخ النسخه شهر محرم الحرام سنة ۹۱۷ ق.
 ۳. رأیت بخطه الشريف عدة مشجرات منها مشجرة اسرتنا الکریمه و ابتدا فیها باسم جدی العلامة النسابة شرف الدین علی سید اطباء الحسینی المرعشی النجفی.

۱۵. اطلاعات اجازات علما

۱. ذکر العلامة الحافظ حسین الكربلائی فی کتابه روضات الجنات صورہ اجازة السيد تاج الدین للسید شهاب الدین عبدالله ابن صاحب الترجمة بتمامها.
۲. نقل الحافظ حسین الكربلائی فی کتابه روضات الجنات صورہ اجازة السيد تاج الدین لهذا السيد و تاریخ الاجازة نهار الجمعة ۲۰ شوال سنة ۹۱۲ بمدينة تبریز و کذا صورة اجازة الشيخ ابراهیم السلماسی الشافعی له و تاریخها سنة ۹۰۷.
۳. و له (السید ناصر الدین کمونه) اجازة مبسوطة للمیر عماد الدین محمد حکیم تاریخها سنة ۱۰۷۱ و کتبها له فی النجف الاشرف.
۴. و اما اجازاته: یروی بالاجازة عن الشيخ محمدرضا الشیرازی و المولی محمد شفیع الجیلانی عن الشيخ المجلسی و عن ابن عمه ابی الحسن الشریف و عن المیرزا مهدی الشهرستانی الحائری.
۵. فتح المفاتیح محمد محسن ابی طالب: و فی آخرها اجازة لاحد اولاده و لکن من الماسوف علیه انه لم یصرح باسم المجاز.
۶. السيد حبیب الله الطباطبائی كما وجدت فی اجازة له علی ظهر نسخة من تفسیر التبیان لشيخ الطائفة.
۷. رأیت اجازة منه ایضا لابنه العلامة المولی نور الدین محمد صاحب درر البحار

صرح فيها بروايته عن والده المولى محمدمومن عن والده شاه مرتضى الاول ابن
١١- آلامه شاه محمود عن...

٨. محمّد الهادى ابن شاه مرتضى الثانى اخذ عن عم والده صاحب الوافى و رايت
اجازة له على ظهر الجزء الرابع من الوافى و قد قرأ على المجيز تاريخها سنة ١٠٢٧ ق و
عن والده شاه مرتضى الثانى و تاريخ اجازته له سنة ١٠٧٢ ق.

٩. بهاء الدين محمّد ابن نورالدين ابن شاه مرتضى الثانى: يروى عن جماعه منهم
والده رايت اجازته له تاريخها سنة ١١١٤ ق و قد صنف والده كتاب الحقائق القدسيه
باسمه و يظهر من تعابيره فى حقه علو كعبه فى الفضل و العلم.

١٠. الميرزا كوچك ابن محمّد بن صدرالدين محمّد الاول: اخذ العلم عن جماعه
منهم الشيخ زين العابدين المازندراني و قد رايت اجازة منه له و قد صرح فيها باجتهاده
و كونه ذا ملكه قدسيه فى الاستنباط و الاجتهاد.

١١. ولده العلامة المولى نصيرالدين سليمان رايت اجازة والده له بخطه الشريف
على ظهر كتاب الصلاة من الوافى.

١٢. ولده العلامة صفى الدين احمد رايت اجازة والده له على ظهر نسخة من الفقيه.

١٣. العلامة المولى لطف الله الكاشانى رايت صورة اجازة له على ظهر كتاب نضد
الايضاح تاريخها سنة ١٠٧٥ ق.

١٤. اطلاعات نسب شناسان تاريخ اسلام

علامه نجفى در اين بخش كه ذيل معرفى كتاب لباب الانساب و الالقاب و الاعقاب،
ابى الحسن على بن ابى القاسم بيهقى (م ٥٦٥) آمده به معرفى ١٩٩ نسب شناس از قرن
اول تا عصر حاضر مى پردازد و اطلاعات دقيقى از زندگى، آثار و دیدگاههاى
اندیشمندان درباره آنها به همراه مأخذشناسى كامل ارائه مى كند كه در نوع خود
بى نظير است كه محصول سالها تفحص و جستجوهاى عالمانه ايشان است. در اينجا
به عنوان نمونه به چند نام و توصيف علمى آنها اکتفا مى كنيم:

١. عقيل بن ابى طالب: له مقام شامخ فى فن النسب، حاضر جواب.
٢. ابو محمّد سعيد بن مسيب: كان عالما فقيها نسابه مورخا محدثا.
٣. دغفل بن حنظله: كان نسابه العرب و يضرب به المثل فى النسب.

۴. حویطب بن عبدالعزی: کان عالما بالشعر و الاخبار و الانساب.
۵. ابو جعفر عامر: من اعلم الناس بالانساب.
۶. ابو صفوان مخرمه: کان نسابه بصیرا خبیرا.
۷. جبیر بن مطعم: کان من سادات قریش و عارفا بانسابهم.
۸. نخار بن اوس: کان خطیبا و نسابه مضطلعا.
۹. ابو کلاب و رقاء: کان من افضل النسابین.
۱۰. خبیب بن عبدالله: کان یعد من العلماء الذین طالعوا الکتب القدیمه.
۱۱. مشجور بن غیلان: کان خطیبا و عالما بالانساب.
۱۲. زید بن الکیس: یبدوا انه الف کتابا فی الانساب.
۱۳. عبدالله بن عمرو: کان یعتبر احد کبار علماء النسب.
۱۴. حارث بن عبدالله: قد اخذ علم الفرائض عن امیرالمومنین و کان نسابه زمانه.
۱۵. نجار بن اوس: کان انساب العرب فی وقته و متقدما فیه.
۱۶. ابو ثعلبه: کان من مشاهیر علماء الانساب.
۱۷. ابو عبدالله محمد: کان حافظا اخباریا نسابه علامه. (قرن دوم)
۱۸. شریف ابو عبدالله: النسابه العلوی.
۱۹. کمیت بن زید اسدی: کان من علماء النسب و شعراء آل الرسول.
۲۰. ابو مخنف: کان نسابه مورخا رجالیا.
۲۱. خالد بن طلیق: هو اقدم علماء الانساب فی العصر العباسی.
۲۲. ابو هلال لقیط: کان زاهدا عالما بالانساب و باخبار العرب و اشعارها.
۲۳. ابو محمد عبدالله انصاری: کان من کبار علماء الانساب فی عصره.
۲۴. ابو نضر محمد: صاحب التفسیر و علم النسب.
۲۵. ابو الحکم عوانه: عالما بانساب العرب و شعرهم القدیم و اخبارهم.
۲۶. ابو صالح باذام: کان محدثا راویه و مفسرا للقرآن الکریم و کان نسابه.
۲۷. ابن عدی زارع.
۲۸. احمد بن محمد جهنی.
۲۹. ابو الکناس کندی: کان اعلم الناس فی فن النسب و اخبار العرب.
۳۰. خراش بن اسماعیل.

٣١. سحيم بن حفص: كان عالما عارفا بالسير و الوقائع و احوال ايام الناس.
 ٣٢. عبدالله بن عقيل: كان عالما فاضلا نسابه.
 ٣٣. على بن كيسان: كان من مشاهير علماء الانساب.
 ٣٤. ابو منذر هشام: كان آيه فى الاحاطة بانساب العرب و الهاشميين و القريشيين.
 ٣٥. و...

نمونه‌ای از ماخذشناسی کامل و دقیق نسب شناسان

ابوطاهر احمد بن عيسى المبارک: ذكره الشريف العمري فى المجدى ص ٢٩٤ قال:
 احمد العالم ابوطاهر بن عيسى الشريف الجليل الزاهد النسابه العالم الملقب بالفننه.
 قال الامام فخر الرازى فى الشجره المباركه ص ١٩١: احمد العالم النسابه الفقيه
 الملقب بالفننه لتفننه فى العلوم.
 قال القاضى فى الفخرى ص ١٧٥: احمد الفقيه المحدث العالم النسابه الشاعر و
 يلقب الفننه لتفننه فى العلوم. و ذكره ايضا ابن عنبه فى العمدة و ابوالفرج فى مقاتل
 الطالبين و ابن طباطبا فى المنتقلة.

١٧. بيان اهميت كتاب (كلمه حول هذا الكتاب الشريف)

١. لباب الانساب و الالقاب و الاعقاب، ابى الحسن على بن ابى القاسم بيهقى (م ٥٦٥): فانه جمع و اوعى فيه فوائد لا توجد فى غيره و هى منحصره به فله دره و عليه اجره.
٢. معادن الحكمه، محمد علم الهدى: الذى هو بمرأى منك و مشهد سفر نافع مائع مولف لم يسبق اليه فيما اعلم مبتكرة فى موضوعه حسن الاسلوب جيد الترصيف و الترتيب.
٣. المجدى، نجم الدين علوى: و لعمري انه من احسن الكتب المولفة فى النسب حاو على فوائد كثيرة و نكات هامة قد اكثر النقل عنه العلماء فى كتبهم و هو معتمد عليه و مستند اليه...
٤. المجدى، نجم الدين علوى: و بالجمله هذا الكتاب من اقدم الكتب النسبية التى وصلت الينا و كان موردا للتدريس و التدرس لعلماء هذا العلم الشريف و قد اكثر فطاحل علم النسب فى النقل عنه.

۵. وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه: فی زهاء مجلدات و هو من احسن كتب الحديث و اشهرها اودع فيه اخبار الاحكام الشرعية ناقلا اياها عن اكثر من سبعين كتابا من الكتب المعتمدة عند الاصحاب تقارب محتوياته من مئة و خمسين الف بيت على مصطلح الكتاب و ارباب القلم.

۶. زبده المقال ميرزا علی علياری: هذا السفر الجليل في خمس مجلدات... و لعمري انه سفر جليل يليق ان يستفيد منه المحققون في هذا الشأن و العلماء الباحثون في الاسانيد.

۷. مناقب علی بن ابی طالب، ابن مغزلی: ان هذا التالیف الشریف حاو لمناقب هامة مشهورة فی حق سیدنا امیرالمومنین... و من المزايا ان منقولاته مروية عن اعلام الحديث و ثقاتهم و اثباتهم كما هو ظاهر لمن راجعه بالدقة و منها تحرى المؤلف و سعيه نقل الحديث عن المحدثين المعاصرين بلا واسطه ليكون السند عاليا.

۸. مسالك الافهام فی تفسیر آیات الاحكام، الفاضل الجواد الكاظمی: و ایم الله و انه لا بر قسم هو من احسن ما رايته فی هذا العلم الشریف قد حوى التحقيقات الدقيقة و النكات العلمية حول تلك الآيات الكريمة و شرح معاضلها و حل مشاكلها بالفاظ جزله و قوالب سهله استفاد اكثر من افادات استاذه المذكور (شيخ بهائی).

۹. الصراط المستقیم، العلامة البیاضی: هو سفر عجيب فی بابہ و حید فی شأنه فريد فی مسابقته اودع المصنف الهمام فيه لباب مثنی كتاب من رشحات اقلام اعلام الفريقين و عصارتهما مع تقديم مقدمة و جيزة فی البراهين العقلية على اثبات اصول الاعتقاد بعبائر سهله و قوالب جزله حباه الله بما تقر به العين و يثلج الفواد.

۱۰. ارشاد القلوب، ابی الحسن ديلمی: با این که خیلی مختصر و حجمش کوچک است ولی جامع کثیری از احادیث قدسیه و روایات ماثوره و کلمات درباره دانشمندان صالح و پرهیز کار از گذشتگان است که در مقام پند و اندرز راهنمایی بشر القا نموده اند... این کتاب به زبان عربی و تازی به شیوه آراسته و پیراسته به رشته تحریر در آمده.

۱۸. بیان وجه تسمیه کتابها

۱. وجه تسمیه کتاب بالمجدی بفتح المیم: لانه الفه لمجد الدوله ابی الحسن احمد نقیب مصر فی زمن الفاطميين... حيث قال نفسه فی مقدمه المجدی ما لفظه: صوب رایبی فی

ما فعلت و استحسنت ما قرأت و جمعت رسم السيد الشريف الاجل الفضل الغزير العقل ابو طالب محمد بن مجد الدوله...

۲. وجه تسميه الكتاب الفخرى: لان المؤلف الفه باسم الامام الفخر الرازي المفسر الشهير صرح به هو نفسه في مقدمة الكتاب... ورد الفخر الرازي الى مرو و كان من جلاله القدر و عظم الذكر و فخامة الهيبة بحيث لا يراجع في كلامه و لا يتنفس احد بين يديه لاعظامه على ما هو مشهور متعارف فدخلت اليه ترددت للقراء عليه فقال لي يوما احب ان تصنف لي كتابا لطيفا في انساب الطالبين لانظر فيه فلا احب ان اكون جاهلا به. فقلت له: اتريد مشجرا ام منثورا؟ فقال: المشجر لا ينضب بالحفظ و انا اريد شيئا احفظه. فقلت: السمع و الطاعة و مضيت و صنفت له الكتاب الذي سميته بالفخرى و حملته و جنته به...
۳. علت نام گذاري كتاب اسديه: از بحث های گذشته روشن شد که مولف این کتاب را به علامه صدرالدین الصدور میر اسدالله مرعشی معروف به شاه میر مرعشی اهدا کرده و آن را به نام او اسديه موسوم نموده است.

۱۹. بیان تاریخ دقیق تولد و وفات ها

۱. درباره وفات ابو عبدالله مصعب: ولد سنة ۱۵۶ و توفي في ثاني شوال سنة ۲۳۳ كما في الفهرست لابن ندیم قال: ان عمره كان ۹۶ سنة فعليه يكون ولادته في سنة ۱۳۷ نقل ذلك في الفهرست عن ابن ابن خيثمه تلميذ مصعب. ولكن الذي يظهر من تاريخ بغداد للخطيب ان وفاته كان في ثاني شوال سنة ۲۳۶ ببغداد و عمره ثمانون سنة و عليه فيكون ولادته سنة ۱۵۶ بالمدينة المشرفة، والله العالم.

۲. درباره تولد و وفات ابو الحسن علي بيهقي: اما مولده يظهر من كلام ياقوت الحموي انه ولد في يوم السبت سابع عشرين شعبان سنة تسع و تسعين و اربعمئة في سبزوار من ناحيه بيهق. و الاظهر انه ولد سنة ۴۹۳ و يوید ذلك ما ذكره البيهقي نفسه في كتابه تاريخ بيهق ان فخر الملك قد قتل يوم عاشوراء سنة خمس مئة و المولف كان طفلا يتدرس في مكتبه فعلى هذا كيف يمكن مولده في سنة ۴۹۹؟ و اما وفاته فكانت في سنة خمس و ستين و خمس مئة بعد الهجرة.

۳. درباره تولد بیشتر خاندان فيض كاشاني: كما وجدت بخطه العلامة الفيض المعاصر في سنة... كما وجدت بخط والده... في سنة سنة...

۴. درباره تولد و وفات نجم‌الدین ابی‌الحسن علی علوی: اما مولده فعلی ما ذکره السید شمس‌الدین محمد فی کتابه الاصلی فی انساب العلویین سنه ۳۴۸ ق بالبصره و اما وفاته سنه ۴۹۰ ق بالموصل و هذا بعيد جدا اذ يلزم منه كون عمر المؤلف ۱۴۲ سنه اللهم الا ان يقال: و ان تسعين غلط و الصحيح تسع و خمسون بعد اربعمئه و يلزم منه كون عمر المؤلف مئة و احدى عشره سنين والله العالم و لم اجد فی كتب الانساب و معاجم التراجم ضبط ولادته و وفاته غير صاحب الاصلی.

۵. درباره تولد شیخ علی علیاری: و ارخه نفسه بقوله:

انا علی بن عبدالله	فی ولرغ خامس شهرالله
كان بعون ربی العزيز	فی ست اميال من التبريز
ميلادی فی سعد السعود	و مسقطی قریه سرد رود

۶. درباره وفات الفاضل الجواد الکاظمی: لم اقف علی سنة وفاته بالتعيين مع المراجعة اکثر المدارک الموجوده عندی و يظهر من کلمات بعضهم انه توفی فی اواسط القرن الحادی عشر و دفن باصفهان...

۷. درباره وفات صاحب مجمع البحرین: توفی سنه ۱۰۸۷ و قيل ۱۰۸۹ و قيل ۱۰۸۵ و الارجح الاول اجاب دعوة ربه فی قرية الرماحیه و نقل جسده الى النجف الاشرف و دفن به و قبره يزار الى الآن فی محله البراق من محلات تلك البلدة المقدسة و لا سرتة دور و مسجد هناك مشهوره.

۸. درباره وفات شاه میر مرعشی:

تاریخ وفات صدر فرخنده صفات	از هجرت مصطفی علیه الصلوات
باشد سه عدد مرتبه آحادش	ضعفش عشرات و جمع این هردو مئات
	(۹۶۳ ق)

۲۰. اطلاعاتی از عالمان شاعر

اهمیت این اطلاعات در این است که تمامی آنها از مجموعه آثار چاپی و خطی عالمان شاعر استخراج شده و در کتب تذکره ذکری از آنها یا نشده یا اطلاعات ناقصی ارائه شده است.

۱. علی بن عبد الحمید بن فخر:
طلاب العلی لا رغبه فی المكاسب
رعی الله قلبا لا یزال متیما
۲. ابوصالح محمد المهدی العاملی:
احمدک اللهم باری النسم
۳. ابوالحسن علی بیهقی:
یا خالق العرش حملت الوری
و عبدک الان طغی ماؤه
۴. تاج الدین شاه محمود بن علی الكاشانی: المتاله العارف الشاعر النابغه المحدث
النحریر المتخلص فی شعره بالفقیر کان من مشاهیر علماء کاشان و قبره بها.
۵. فیض کاشانی در تولد فرزندش:
بحمدالله که فرزندی مبارک
علی کنیت به او بخشید و احمد
۶. المولی صفی الدین احمد:
بک فی البدایه بسملوا
بک فی الکفایه حسبوا
و شهود عزک سجلوا
۷. جمال الدین اسحاق الثانی: و له دیوان الشعر اکثره فی مدائح الائمة و مصائبهم و
مثالب اعدائهم يتخلص فی شعره بالخائف کما وجدت فی مجموعة العلامة الفيضی
المعاصر بخطه.
۸. عبدالله بن جمال الدین کاشانی: له کتاب تذكرة الشعراء و دیوان شعر و کتاب
خارستان علی نمط گلستان للشيخ السعدی الا انه كله فی ذکر الموت و مکاره انتهى.
اقول: و هو غير خارستان لبعض ادباء الهند و غير خارستان المنسوب الى الشيخ
السعدی و ان لم تثبت النسبه.
۹. محمد حسین المدرس:
سبحانه من لا یزال محسنا
حمدی الیه الملك المهیما
۱۰. میرزا محمد حسن الکرمانشاهی: کان من افذاذ الشعراء و الافاضل يتخلص فی
شعره بکلمة بسمل و نظمه فی غایه الجودة من حیث السلالة و الجزالة و علو المضامین

سیما فيه من مدائح آل الرسول الاكرم و مراثيهم... و ليعلم انه غير بسمل الميرزا على اكبر النواب الشيرازي صاحب كتاب تذكره دلگشا و غيره المتوفى سنة ١٢٤٣ ق. و كذا غير بسمل محمّد يار خان الشاعر الهندي. و كذا غير بسمل المولوي علاء الدين ابن الحافظ عصمه الله الدهلوي. و كذا غير بسمل المولوي محمّد معين الدين خان الهندي الكاكوري المتوفى في اواسط القرن الثالث عشر. و كذا غير بسمل الميرزا محمّد شفيع خان النيسابوري صفدر جنگ نزيل الهند و كثيرا ما يختلط الامر فلا تغفل. ص ٢٣٠

١١. الميرزا محمّد ابراهيم: له منظومات في الكلام و المدائح و المراثي و كان يتخلص في شعره بالحافظ.

١٢. محمّد علم الهدى:

لك الحمد ذا المجد و الكبرياء لك الحمد في البدء و الانتها
لك الحمد يا من علا في الدنو لك الحمد يا من دنا في العلو...
اي وصل تو ام مراد ياد تو بخير غمگين دلم از تو شاد ياد تو بخير
غايب نشوي از نظر من لختي گر من شدمت ز ياد ياد تو بخير

١٣. شيخ حر عاملي: هو من المكثرين في النظم الرائق و الارجيز و اكثره في المسائل العلمية و مناقب العترة و مصائبهم و الاخلاقيات:

كيف تخطى بمجدك الاوصياء و به قد توسل الانبياء
ما لخلق سوى النبي و سبطيه السعدين هذه العلياء

١٤. ميرزا علي علياري:

فسكنت في اقصائ حتى لا اري احدا و لا احد لذا يلقاني
ضاقت على الارض بعد رحبها فغدت كسم الابره او طاني

١٥. ابوطالب عزيز الدين مروزي:

قولوا لمن لبي حبه قد صار مغلوبا و مسلوبا
و في صميم القلب مني اري هواء الايمان مكتوبا
و صحتي في عشقه صيرت جسمي معلولا و معيوبا
و مدمعي منهمره ماوه منهمل في الخد مسكوبا

١٦. محمّد مومن جزائري:

معاشرا اخواني سلام عليكم لقد دمعت عيناى شوقا اليكم

فروحی و قلبی ثاویان لديکم

ولا غرو ان جسمی ثوی ارض غربه

۱۷. سید ابی الرضا راوندی:

و کلانا لیس یعنی قلمه

انا و الدهر کلانا کاتب

و بیاض فی سواد رقمه

فسواد فی بیاض رقمی

۱۸. ابی محمد الحسن دیلمی:

واخفیت ما بی منک من موضع الصبر

صبرت و لم اطلع هواى على صبرى

الى دمعى سرا فتجرى و لا ادرى

مخافه ان يشکوا ضمیرى صبابتى

۱۹. میر محمد اشرف حسینی مرعشی:

آن یار عزیز یوسف ثانی من

آن ماه دو هفته دلبر جانی من

یک بار نگفت پیر کنعانی من

یک روز نکرد فکر شبهای غم

۲۱. بیان سجایای اخلاقی علما

محمد علم الهدی: هو ممن من الله الکریم الوهاب علیه بالاتصاف بالصفات الحمیده و الخصال الرضیه من لین العریکه و حلو المجلس و بهاء النظر کما یحکی وجوده القریحه و سلالة الکلام و عذوبة المنطق و کرم النفس و التعادل التقریبی فی القوى و فوق کل مزایاه شده و لائه فی حق آل الرسول و...

۲۲. سخنان بزرگان درباره علما (کلمات العلماء فی حقه)

۱. در ذکر محمد علم الهدی: کتاب امل الآمل لسیدنا الموسوی الکاظمینی فانه قال فی حقه ما لفظه: عالم فاضل محدث فقیه رجالی جید الطریقه حسن الخط فاضل الادب خبیر بالحکمه جامع للفضائل...

و بالجمله الرجل جدير بان یقال فی حقه: هو ممن آتاه ربه الکریم الاهتداء الى التقاط الجواهر العلمیه الثمینه من زوايا الروایات و خبايا الزبر و الاسفار و لعمری رزقه الله ذوقا حسنا ذائقا مرهفا و حسا علمیا نقیا حساسا و دقة دقیقه نادرة فی الفهم و قدره فعاله فی التألیف و التصنیف باسرع وقت و احسن اسلوب...

۲. در ذکر نجم الدین ابی الحسن علی علوی: فخر الدین الرازی قال فی ذریة عمر الاطرف ما لفظه: فمن ولد علی بن محمد بن یحیی الصوفی الحسن ابو علی الادیب

الشاعر النسابة بالموصل و له مصنفات كثيرة منها كتاب المجدي في انساب الطالبين.
٣. در ذكر نجم الدين ابي الحسن على علوى: السيد عزيز الدين المروزي في كتابه
الفخرى حيث قال في ذكر اعقاب عمر الاطراف ما لفظه: فمن هذا البيت مجد الشرف
الاديب الشاعر النسابة العالم بالبصره المعروف بابن الصوفى...

٤. در ذكر نجم الدين ابي الحسن على علوى: ابن عنبه در كتاب التحفة الجمالية في
انساب الطالبية: شيخ ما ابو الحسن... علم نسب در عصر او بدو منتهى شد و سخن او
حجت ماند و مشايخ بزرگ در اين فن يافته بود و از مصنفات او كتاب المبسوط، كتاب
الشافى و كتاب المجدى (مى باشد).

٥. در ذكر الشيخ حر العاملى: السيد على خان المدنى فى كتابه السلافه حيث قال: علم
علم لا تباريه الاعلام و هضبه فضل لا يفصح عن وصفها الكلام ارجت انفس فوائده
ارجاء الاقطار و احيت كل ارض نزلت بها فكانها لبقاع الارض امطار تصانيفه فى
جبهات الايام غرر و كلماته فى عقود السطور درر.

٦. در ذكر الشيخ حر العاملى: الشيخ احمد الحر حيث قال فى كتابه الدر المسلوک ما
لفظ فى بيان وفاته: كان مغرب شمس الفضيلة و الافاضة و الافادة و محاق بدر العلم و
العمل و العبادة شيخ الاسلام و المسلمين و بقية الفقهاء و المحدثين الناطق بهداية
الامة و بدايه الشريعة الصادق فى نصوص و المعجزات و وسائل الشيعة الامام
الخطيب الشاعر الاديب...

٧. در ذكر الشيخ حر العاملى: محمد الصادق المشهدى قال فى حق المؤلف: شيخنا و
مولانا و هادى الظلمة ظلالنا افضل الافاضل و اكمل الاكامل صاحب اللواء المستقيم
و الهادى الى طريق النعيم ذو الطريقة الحسنى المدقق المحقق الكامل المعلم العامل
جامع اخبار الائمة الهداة...

٨. در ذكر الشيخ حر العاملى: الشيخ حسن بن عباس البلاغى قال فى كتابه تنقيح
المقال ما لفظه و منهم الشيخ الحر العاملى ثقة عين صحيح الحديث ثبت الطريقة فى
الاخبار نقى الكلام جيد التصانيف له كتب عديده فى الحديث و الرجال...

٩. در ذكر الشيخ حر العاملى: الشيخ اسدالله التستري فى مقدمة كتابه قال: العالم
الفاضل الاديب الفقيه المحدث الكامل الاربب الوجيه الجامع لشتات الاخبار و الآثار
و المراتب لابواب تلك الانوار و الاسرار...

۱۰. در ذکر الشیخ حر العاملی: میرزا حسین النوری فی خاتمة المستدرک حیث قال: عالم فاضل محقق مدقق متبحر جامع کامل صالح ورع ثقه فقیه نبیه محدث... شیخنا الحر العاملی صاحب الوسائل الذی من علی جمیع اهل العلم بتالیف هذا الكتاب الشریف و الجامع المنیف الذی هو کالبحر لا یساحل...
۱۱. در ذکر ابوطالب عزیزالدین مروزی: فخر الرازی فی کتابه الشجرة المبارکة حیث قال: و هو شاب زکی حسن السیرة مرضی الطریقة صادق اللهجة.
۱۲. در ذکر ابوطالب عزیزالدین مروزی: یاقوت الحموی قال فی حقه ما لفظه: عزیزالدین حقا... قد طبع من حسن الاخلاق و سماحة الاعراق و حسن البشر و کرم الطبع و حیاء الوجه...
۱۳. در ذکر ابن مغزلی: قال السمعانی فی الانساب ص ۱۴۶ فی حقه: کان فاضلا عارفا برجالات واسط و حدیثهم و کان حریصا علی سماع الحدیث و طلبه.
۱۴. در ذکر الفاضل الجواد الکاظمی: العلامة محمد علی البلاغی قال فی کتابه النفیس تنقیح المقال ما لفظه فی حق المترجم: کان کثیر الحفظ شدید الادراک مستغرق الاوقات فی الاشتغال بالعلوم.
۱۵. در ذکر الفاضل الجواد الکاظمی: العلامة الخوانساری فی کتابه قال ما لفظه بعد ذکر اسم المترجم: هو من العلماء المعروفین و العلماء المجتهدین صاحب تحقیقات انیقة و تدقیقات رشیقة فی الاصول و المعقول و المنقول و الرياضی و التفسیر.
۱۶. سید ابی الرضا راوندی: سمعانی فی کتابه النفیس الانساب: و ادركت بها السید الفاضل ابا الرضا فضل الله بن علی العلوی الحسنی القاشانی و کتبت عنه احادیث و اقطاعا من شعره...
۱۷. سید ابی الرضا راوندی: عماد الکاتب قال فی کتابه ما لفظه: السید... الشریف النسب المنیف الادب العالم العامل المفضل الفاضل....

۲۳. ماده تاریخهایی در ولادت یا فوت علما

۱. در فوت میرزا یوسف طباطبائی:

آن که در اجتهاد بود تمام
سوی مصر بهشت کرد خرام

میرزا یوسف آن ملاذ انام
روحش از چاه تن برون آمد

بهر تاریخ او به من عربی

گفت بالخلد حجة الاسلام

(۱۲۴۲ق)

۲. در فوت رضی الدین شاه مرتضی الال: حیف از ملاذ اسلام (۱۰۰۹ق).

۳. در فوت نصیرالدین سلیمان:

دل کباب از الم چو ماهی شد
که رخ امر او تباهی شد
از شرف مرحمت پناهی شد
چهره اش بین چو چرخ کاهی شد
واصل رحمت الهی شد

داد از آتش غم ایام
حیف از نایب الصداره شرع
شد مجرد چو روح او ز بدن
در جوانی به حق چو شد واصل
سال فوتش قضا به قائل گفت

(۱۱۲۷ق)

۴. در تولد آیت الله وحید بهبهانی:

مجدد المذهب فی الثانی عشر
فبان للمیلاد کنه الغیب

والبهبهانی معلم البشر
ازاح کل شبهه و ریب

(۱۱۱۸)

۵. در وفات سید علی اصغر جابلقی:

به گوش من ندا آمد «فمنهم من قضی نحبه»

برای ضبط تاریخ وفاتش از دم غیبی

۶. در وفات سید احمد حسینی عیدلی:

تاریخ فوت حضرت او بی هراس و باک
احمد چو جد خویش به معراج در سماک

روح القدس موید افسر بلند گفت
سال هزار و سیصد و پنجاه و نه برفت

۷. در وفات علامه الکمرئی:

فالله یهدی باقی نوره الامما

تاریخ ما قد دهان «غاب نجم هدی»

(۱۱۱۵)

۲۴. اطلاعاتی از سنگ قبرها

۱. العلامة معین الدین احمد کاشانی: علی قبره لوح مرمری هكذا کتب علیه: انتقل نورالله الاحد الصمد ابن محمد بن مرتضی معین الدین احمد من دار الغرور الی اقلیم السرور فی شهر رجب من شهور سنه سبع و منه و الف و هو ابن احدی و خمسين سنه حشره الله مع الائمه المعصومین.

۲. ابو تراب بن نصیر الدین سلیمان: علی قبرہ لوح مرمری کتبت علہ هذه الاسطر بخط الثلث: قبض الله المعتصم بحبل العلی الاعلی المتمسک بولایہ ائمہ الہدی ابا تراب ابن نصیر المله والدین سلیمان ابن علم الہدی...

۳. میرزا محمد ملقب بہ صدر الدین: علی مرقدہ لوح مرمری کتب علیہ بخط الثلث هكذا: کل شیء هالک الا وجهہ. قد افل نجم الجلالہ و النبالہ فلک الشمس الضحی و قطب رحی الہدی حامی عدہ المتشرعہ ماحی بدعة المبتدعہ من احکام سید المرسلین صدر الملة و الدنيا والدین محمد الفیضی الملقب بصدر الدین...

۴. میرزا عبد الوہاب الفیضی: مکتوب علی لوحہ هكذا: وفات مرحمت و غفران پناه عمدہ العلماء العظام زائر بیت الله الحرام... ۱۳۲۲ ق.

۵. میرزا محمد الفیضی: قبرہ قریب من قبر جدہ صاحب الوافی مکتوب علی لوحہ هذه الايات:

رفت ز دنیاى دون چو ماه جمالی	هفتم اردی بهشت ماه جلالی
لیک ندادش چو روزگار مجالی	بود چو آموزگار رفت به فرهنگ
وای ز بستان فیض تازه نهالی	سیصد و سی و دو الف اجل کرد
خفت به پهلوی جد امجد عالی	نام محمد که سبط نائب صدر است

۶. میرزا حسن الفیضی: و اخبر نی امام الجمعه بجلالته و فضله و انه توفی فی شبابه. اقول و بجانب قبر علم الہدی فی خارج المحوطہ قبران علیہما لوحان کبیران مرمریان لم یکتب علیہا شیء و یظن قوی قریبا ان المدفونین بہما من هذا البيت الاصلی لمکان اختصاص المقبرہ بہم و هكذا توجد فی قمصر عدة قبور فی مقبرة هذه الاسرة الکریمة یظن کون المدفونین بہا منهم والله العلم.

۷. فائده: و مما یناسب ایرادہ هنا هو انه فی سنہ ۱۳۸۱ حیث تشرفت بزیارہ مشہد السید الجلیل ابی الحسن علی بن الامام ابی جعفر الباقر (ع) فی اردهال من توابع کاشان فتحوالی باب السرداب الذی تحت الایوان الکبیر فنزلت فیہ و رایت هناك لوحا علی قبر مکتوب علیہ انه قبر العلامہ الجلیل السید رکن الدین مسعود الحسینی الکاشانی و اطری فی الثناء علی ابنہ العلامہ السید خلیل و المظنون القوی هو والد هذا السید النبیل المترجم والله العالم.

۲۵. اطلاعاتی از زنان فاضل

از نکات قابل تامل در تمامی آثار علامه مرعشی به ویژه در زندگینامه‌ها و نسب‌نامه‌های ایشان توجه به نام و یاد زنان عالم و فاضل و بیان نقش سرنوشت‌ساز آنها در تربیت و پرورش نسل مومن و متعهد است و این در حالی است که در بسیاری از تذکره‌ها و زندگینامه‌ها و شجره‌نامه‌ها نه تنها هیچ اشاره‌ای به زنان نمی‌شده بلکه در مواردی نیز بنا بر دلایلی علم و هنر آنها مخفی و پوشیده نگاه داشته می‌شده است.

۱. بی بی شمس الدین شرف الطباطبائی: کانت هذه السيّدة الجليّة من نوابغ عصرنا في العلم و الادب و التقى و رایت عدة اوراق و وصايا موشحة بامضائها و امضاء شمس شرف الطباطبائی.

۲. مادر ابو الحسن علی بیهقی: کانت عالمة فاضلة حافظة للقرآن متبحرة في التفسير.

۳. مادر محمد علم الهدی: امه الفاضلة الجليّة بنت العلامة محیی الفلسفة... صدر المتألّهین.

۴. زهراء خاتون کاشانی: کانت عالمة زاهدة عابدة شاعرة.

۵. زینب (عمه محمد علم الهدی): العالمة الشاعرة المکناة بام ابیها.

۶. ام کلثوم بنت صدر المتألّهین زوجة فیاض لاهیجی: الفاضلة الادیبة الزاهدة.

۷. معصومه خاتون زوجة العلامة الميرزا قوام الدین النیریزی: الفاضلة العالمة الادیبة.

۸. علیہ بانو: المکناة بام الخیر کانت فاضله شاعره ادیبه.

۹. سکینه المکناة بام سلمه: کانت زاهدة عابدة حافظة للقرآن الکریم.

۱۰. فاطمه المکناة بام سلمه: الفاضلة الشاعرة الكاملة الادیبة المحدثه.

۱۱. مادر شیخ حر عاملی: هی الکریمه بنت العلامة الشیخ عبد السلام ابن الشیخ محمد

الحسین الحر المذكور قریبا و کانت فاضلة ادیبه.

۲۶. اطلاعاتی از سند روایت کتاب‌ها

به عنوان مثال: بد نیست خوانندگان گرامی بدانند که ما حق داریم این کتاب (الاسدیّه) و سایر آثار مولف را با اسانید و طرق خودمان که در اجازات متعدد مان به او منتهی می‌شود از وی نقل کنیم. اسانید ما نخست از استاد نسب شناسم علامه سید رضا صائغ

صاحب کتاب المشجرات تمام کتب نسبیہ را کہ از آن جملہ این کتاب نفیس است از مولفشان با طرقی کہ بہ آنها منتهی می شود نقل و روایت می کنم. دیگر از استاد بزرگ و مورد اعتمادم کہ در بیشتر علوم سمعی بہ او استناد می کنم یعنی پدر عالی مقدارم علامہ نسب شناس آیہ اللہ سید شمس الدین محمود حسینی مرعشی نجفی این کتاب را روایت می کنم با طرق معلومہ...

۲۷. امضای پایانی و اشارہ بہ خود

علامہ مرعشی در پایان بیشتر زندگینامہ ہا با القاب و تعابیری از خود یاد کردہ است کہ قابل تامل و بررسی است. با تاملی کوتاہ در این تعابیر می توان این گونه برداشت کرد کہ ایشان در این جملات بہ این موارد توجہ داشته است: خادم علوم اہل البیت بودن، خستہ بودن از زمانہ بہ ویژہ از دست طاعنان و حسودان و...:

۱. این رسالہ را در حالی تالیف کردم کہ مورد حملہ امراض جسمانی و آلام روحانی قرار گرفتہ بودم کہ از نیش زدن های عقارب انسی و افعی های بشری کہ بہ وجود آمدہ بود. شکوہ ام در ہر حال بہ سوی خداست و او مکافات آنچه در حق من کردہ و می کند از آنها خواہد گرفت. درود بر کسانی کہ پیرو ہدایتند و از ہوی و ہوس گریزانند.

۲. و انا الداعی فضل ربہ الکریم خادم علوم اہل البیت المنیخ مطیتہ بابوابہم المعروض عن کل ولیجۃ دونہم و کل مطاع سواہم ابوالمعالی شہاب الدین الحسینی المرعشی النجفی حشرہ اللہ تحت لواء جدہ امیرالمومنین روحی لہ الفدائی یوم لا ینفع ہناک مال و لا بنون الا من اتی اللہ بقلب سلیم.

۳. و بعد فیقول العبد المستکین خادم علوم اہل البیت الوحی و الرسالۃ ابوالمعالی شہاب الدین الحسینی المرعشی النجفی رزقہ اللہ زیارہ مراقدم الشریفۃ فی الاولی و النیل بشفاعتہم فی الاخری آمین آمین.

۴. و بعد یقول العبد الکثیر المستکین خادم علوم اہل البیت الوحی و السفارۃ الایہ ابوالمعالی شہاب الدین الحسین المرعشی النجفی اذاقہ اللہ حلاوۃ مناجاتہ و احیی قلبہ بذکرہ.

۵. و قد فرغ من املائہ الداعی خادم علوم اہل البیت المعتکف بابوابہم و العائد

اللائذ بافئیتهم ابوالمعالی شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی حشره الله تحت لواء اجداده الميامین من آل طه و یاسین آمین آمین.

۶. و بعد یقول العبد المستکین اللائذ بابواب اهل البيت الوحی و السفارة و خادم علومهم و المستضئ بانوارهم ابوالمعالی شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی حشره سیده و بارئه مع مواليه البررة السادة القادة الخيرة.

۲۸. مصادر مورد استناد علامه نجفی در نوشتن زندگینامه‌ها

علامه مرعشی در پایان تمامی زندگینامه‌ها مصادر و منابع نگارش خود را آورده است که این منابع را می‌توان به دو دسته عمومی و تخصصی تقسیم بندی نمود. منابع عمومی منابعی هستند که بیشتر تذکره و زندگینامه نویسان به آنها مراجعه کرده و می‌کنند اما امتیاز بزرگ زندگینامه‌های نوشته شده توسط علامه مرعشی در استفاده و بهره گرفتن از منابع تخصصی است که شامل مجموعه آثار چاپی و نسخه خطی نویسنده مورد نظر است.

انجام این کار از عهده بیشتر زندگینامه نویسان خارج است، اولاً به دلیل آگاهی نداشتن به کارنامه علمی نویسنده مورد نظر، ثانیاً به دلیل دسترسی نداشتن به کتب و نسخ خطی که این هر دو ویژگی در علامه مرعشی به بهترین و جهی متجلی بوده است. علامه مرعشی از یک سو به کارنامه علمی تمامی عالمانی که برایشان زندگینامه نوشته احاطه کامل داشت و از سوی دیگر از تمامی کتاب‌ها و نسخ خطی آنها آگاهی داشت و با تحمل رنج و سختی فراوان برای به دست آوردن آنها می‌کوشید و پس از گردآوری تمامی منابع و مصادر مورد نظر دست به نگارش زندگینامه می‌زد.

الف: منابع عمومی

۱. اعیان الشیعه، سید امین
۲. امل الآمل
۳. تاریخ بیهق، بیهقی
۴. روضات الجنات، خوانساری
۵. ریاض العلماء، افندی

۶. ریحانه الادب
۷. الفهرست، شیخ منتجب الدین
۸. كشف الظنون
۹. لباب الانساب، بیهقی
۱۰. مستدرک الوسائل، نوری
۱۱. معالم العلماء، ابن شهر آشوب
۱۲. معجم الادباء، یاقوت حموی
۱۳. النقص، علامه قزوینی
۱۴. الوافی بالوفیات، صفدی
۱۵. لغت نامه، دهخدا

ب: منابع تخصصی

مجموعه هزاران کتاب و نسخه خطی نویسندگان بزرگ جهان اسلام از جمله: آثار چاپی و خطی محمد علم الهدی، ابوالحسن علی بیهقی، نجم الدین علوی، ابوطالب عزیزالدین مروزی، امام فخر رازی، ابن فتال نیشابوری، ابی الحسن دیلمی، ابی الحسن یحیی عبیدلی، ابی رضا راوندی، شیخ حر عاملی و...
مثلا برای نوشتن زندگینامه نجم الدین علوی صاحب المجدی به بیش از سی کتاب تخصصی و دست اول نسب شناسی مراجعه کرده است:

۱. الاصلی، ابن طقطقی
۲. بحر الانساب، سید محمد نجفی
۳. التحفة الجمالیة، ابن عنبه
۴. سر السلسله العلویة، ابی نصر بخاری
۵. سراج الانساب، سید احمد جیلانی
۶. شجرة الاولیاء، سید احمد حسینی اردکانی
۷. الشجرة المباركة، فخر رازی
۸. طبقات النسابین، سید شهاب الدین حسینی مرعشی نجفی
۹. عمدة الطالب الكبرى، ابن عنبه

۱۰. عمدة الطالب الوسطی، ابن عنبه

۱۱. الفخری، سید عزیزالدین مروزی

۱۲. المشجرات

۱۳. مناهل الضرب، سید جعفر حسینی بغدادی

۱۴. منتقلة الطالبیه، ابن طباطبا

نتیجه گیری

۱. زندگینامه نویسی، یکی از مهمترین راه‌های نشر علوم و معارف در جامعه به ویژه آگاهی دادن به نسل جوان است.

۲. زندگینامه‌هایی که علامه مرعشی برای سی تن از اندیشمندان جهان اسلام نوشته‌اند، در کارنامه فرهنگی و علمی دنیای اسلام از جهت حجم گسترده اطلاعات دقیق و دست اول و هم از نظر روش ارائه آنها کم‌نظیر است.

۳. مهمترین اهداف علامه مرعشی از نگارش این زندگینامه‌ها، شناساندن دقیق ذخائر فکری و علمی دنیای اسلام به نسل حاضر و نسل‌های بعدی است تا آنان با مفاخر دین و دانش خود به طور دقیق و مستند آشنا شوند.

۴. تمامی زندگینامه‌ها براساس یک روش و الگوی منطقی و منظم نوشته شده‌اند و از این ساختار برخوردارند: تحمیدیه، بیان اهمیت علوم و موضوعات، پیشینه تحقیق (کتاب‌شناسی موضوعی)، معرفی کامل نویسندگان (پدر، مادر، اجداد، برادران، فرزندان، دوستان، معاصران و...) اطلاعات نسب‌شناسی، کتاب‌شناسی نویسنده، بیان اهمیت و نقد و بررسی کتاب‌ها، توجه به کیفیت نشر کتاب، تصحیح خطاهای تاریخی، آگاهی دادن‌های تاریخ و جغرافیایی درباره نویسندگان و القاب و محل تولد و...

سخن پایانی

۱. از آنجا که بیشتر زندگینامه‌های نوشته شده توسط علامه مرعشی به زبان عربی است، بسیار ضروری است که این گنجینه‌های گرانسنگ به زبان فارسی ترجمه شوند تا محققان جوان از آن بهره ببرند؛ زیرا در این قلمرو (زندگینامه اندیشمندان مسلمان به زبان فارسی) به شدت با فقر منابع علمی و دست اول مواجه هستیم.

از سوی دیگر حیف است که دریای اطلاعات تاریخی و علمی علامه مرعشی از دید محققان دانشگاهی به دور بماند و آنها از این سرچشمه اطلاعات دقیق و دست اول محروم بمانند.

۲. الگوی مورد نظر علامه مرعشی و ساختار دقیق علمی این زندگینامه‌ها نیز می‌بایست برای مراکز تحقیقاتی که در زمینه سیره و زندگینامه اندیشمندان به ویژه عالمان دینی فعالیت می‌کنند، مورد توجه باشد و آنها با الگوگیری از این سبک و سیاق منطقی، ادامه دهنده و تکمیل کننده مجاهدت‌های آن عالم فرزانه باشند تا سیمای درخشان اندیشمندان مسلمان به دور از هر گونه تحریف و انحراف و افراط و تفریطی به شکلی مستند و علمی به نسل‌های آینده ارائه شود ان شاء الله.

این در حالی است که امروزه متأسفانه به دلیل کم توجهی به این گنجینه با ارزش، شاهد چاپ و نشر زندگینامه‌های بسیار سطحی و بعضاً مبتذل و غیر علمی توسط مؤسسات فرهنگی و دینی درباره اندیشمندان مسلمان هستیم که جای بسی افسوس و دریغ دارد و با وجود داشتن گنجینه‌ای چون زندگینامه‌های نوشته شده توسط علامه مرعشی، هیچ گونه عذر و بهانه‌ای از سوی آن مؤسسات عریض و طویل دینی و فرهنگی قابل قبول نیست.